

Rødt

Kilde: Arbeidsprogram 2017-2021 og Prinsippprogram

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel "fredstekst"
86 sider/ 28 361 ord	36 sider/ 5 756	8 sider/ 1 713 ord	1713/341,17= 5,02%

Indikatorer:

1. Fredsvisjon

- Programmet har et kapittel med tittelen: "Internasjonal humanitær innsats og en aktiv fredspolitik"

Det må også skje grunnleggende endringer av det økonomiske systemet – en revolusjon der det store flertallet, overtar samfunnsmakta og styringa. Rødt vil at en slik revolusjon skal være demokratisk forankra og fredelig.

Å hindre en ny, ødeleggende krig mellom stormaktene er nødvendig for å videreutvikle den menneskelige sivilisasjonen. Å bevare freden er en forutsetning for å kunne bygge sosialisme.

Konflikthåndtering er en viktig del av all sikkerhets- og utenrikspolitik. Det er både vår plikt, og i vår interesse, å bidra til at konflikter løses på fredelig vis, og at overgrep og vold begrenses.

Norge må prioritere fredsinnsett og humanitær innsats i årene som kommer.

Rødt vil at Norges hovedrolle internasjonalt skal være bidrag til nedrustning, fredsmegling, og langsiktig støtte til gjenoppbygging etter konflikter og til å stå i mot de store utfordringene verden står overfor med klimaendringer og ressursknapphet.

Rødt vil ha en politikk som baserer seg på internasjonal solidaritet og ikke imperialistisk utenrikspolitik. Vi jobber derfor for en reell forsvarspolitik, ikke angrepshær til utenlandsoppdrag

Politikere i flere land, også i Norge, spiller på frykt ved for eksempel å hevde at innvandring truer velferdsstaten, eller at muslimer truer norsk kultur. Rasisme er farlig fordi det fører til utestengelse, hat og vold, og fordi det splitter arbeiderklassen.

Rødt vil: At mennesker som kommer til Norge opplever et inkluderende samfunn uten diskriminering.

Homofile, lesbiske, bifile, transpersoner og mennesker med andre orienteringer eller kjønnsuttrykk har i alle år vært utsatt for diskriminering, trakassering og vold. Rødt mener det er en menneskerett å kunne leve ut sin seksualitet, kjønn eller legning uten å bli forfulgt, mobbet eller undertrykt på annen måte.

- Konfronterende og til tider voldelig språk:

Rødt kan ikke **slå** dette tilbake alene.

Rødt vil delta i klassekampen og **slåss** for et organisert arbeidsliv der arbeiderne får mer makt.

2. Krigsmotstand

Dagens politiske og økonomiske verdensorden må erstattes av et solidarisk system som tar utgangspunkt i interessene til arbeiderklassen og det store flertallet av jordas befolkning, ikke et lite mindretalls profittjakt. Derfor er Rødt for at Norge skifter side i utenrikspolitikken ved at vi bryter med den imperialistiske blokken, som med politiske, økonomiske og militære middel tvinger land i hele verden til å tilpasse seg deres verdensorden. Norge må i stedet stille seg solidarisk med de kreftene som slåss for sjølråderett, demokrati, kvinnefrigjøring og likeverd.

Rødt støtter akademisk boikott av Israel.

Antallet flyktninger i verden har økt fra 35 millioner i 2006 til over 65 millioner i 2016, blant annet på grunn av vestlige intervensjoner i Midt-Østen og Afghanistan.

Det er i Norges interesse å bygge ned spenningsforholdet til Russland, og gjenopprette normale forbindelser

Rødt vil:

- Utvikle samarbeid med Palestina, Vest-Sahara og Kurdistan, og fremme norske tiltak mot okkupasjon og undertrykkingspolitikk i disse områdene. Støtte kampen for selvstyre og demokratiske rettigheter her, og til andre bevegelser som slåss for nasjonale, sosiale og demokratiske rettigheter.
- Arbeide for økonomisk, akademisk og kulturell boikott av Israel.

3. Heve terskel for å krig

Rødt vil:

- Arbeide for at NATO legges ned.

- Hindre norsk deltagelse i og økonomisk støtte til angrepskriger
- Den opprinnelige fortolkninga av § 25 i grunnlova må bli gjort gjeldende igjen. Om Norge skal sende tropper utenlands, skal det legges fram for Stortinget i plenum.
- Motarbeide imperialismaktenes intervensjonspolitikk, også når dette kamufleres som støtte til humanitære operasjoner. Internasjonal deltakelse i fredsbevarende operasjoner skal bare skje der alle parter aksepterer tilstedeværelsen.

4. Defensiv forsvarspolitikk

Rødt er for et nasjonalt forsvar, uavhengig av NATO og EU-hær. Rødt er for å utvikle et forsvar som tar sikte på å bekjempe en okkupasjon gjennom en vernepliktshær, og opplegg for å mobilisere befolkninga til ulike former for motstandskamp.

Rødt er for en internasjonal rettsorden som ivaretar folkeretten og grunnleggende menneskerettigheter. Vi er derfor sterke motstandere av det misbruket av FN som Norge har vært med på gjennom å delta i angrepskrigene mot Jugoslavia, Afghanistan, Irak, Libya og nå Syria de siste tiårene. Vi stiller oss også imot det å sende politifolk og militære for å drive undervisning eller opplæring, slik det ble gjort under okkupasjonen av Irak, eller - mer nylig - Stortingets vedtak om å sende 60 soldater for å trene syriske opprørsstyrker.

Det norske forsvaret struktureres i dag etter USA og NATOs behov. Dette medfører en sterk ubalanse i investeringene, hvor kjøp av jagerfly vil kreve det vesentlige av investeringsmidlene det kommende tiåret. Det territoriale forsvaret av Norge forsømmes og oppbygging og vedlikehold av norske hærstyrker til forsvar av landområdet neglisjeres.

Rødt vil:

- Styrke det mobile land- og sjøbaserte luft- og kystvernet for å bedre suverenitetshevdelsen i norske nærområder
- Følge opp konseptutredningen for Sivilforsvaret fra 2016 og styrke Sivilforsvaret som forsterkningsressurs. Det kan åpnes for at førstegangstjeneste kan avtjenes i Sivilforsvaret.
- Oppfordre til desertering hvis militærapparatet blir brukt mot landets egne innbyggere, og oppfordre til ikke å verve seg til imperialistiske aggresjonskriger.
- Ingen utenlandske militærbaser på norsk jord.

- Melde Norge ut av NATO og jobbe for en nordisk forsvarsallianse med Sverige, Danmark, Finland og Island.

5. Nedrustningspolitikk

Rødt vil:

- Forby kjemiske, biologiske, radiologiske og nukleære (CBRN-) våpen, inkludert atomvåpen, og arbeide for en atomnedrustning der stormaktene går i spissen.
- Avbryte kjøpet av nye kampfly, uavhengig av om det er F-35 eller JAS Gripen.

6. Begrensning av militært forbruk

Rødt vil at jagerflyprogrammet stanses.

Det må fokuseres på styrking av hæren, mobilt kystartilleri og et missilbasert luftvernsystem i tillegg til avdelingsbasert luftvern for hæren.

Heimevernet må opprettholdes og styrkes.

7. Våpenindustri og våpenhandel

Rødt vil:

- Stanse våpeneksport til bruk i aggresjonskriger, undertrykking og imperialistisk intervensjon i borgerkriger, og kreve sluttbrukererklæring for all våpeneksport fra Norge og våpen produsert i andre land av norskeide selskap.

8. Styrking av FN og folkeretten

Rødt vil at FN skal være den grunnleggende pilaren i norsk utenrikspolitikk i motsetning til allianseforholdet til USA og NATO.

9. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

Rødt er sterke motstandere av omfattende overvåkning og arbeider for at det vedtas en permanent innsynslov.

Rødt vil ha:

Styrket personvern og ytringsfrihet.

- Ingen særlover som begrenser ytringsfriheten på internett.
- Ingen nye overvåkningslover som vil gå ut over personvernet. Ingen spionering.
- Ha strengere lover for datalagring.
- Hindre private aktørers tilgang til personopplysninger fra internettleverandører. Kontrollorganene for IP- og
- DNS-delegering må overføres til FN.
- Endre personopplysningsforskriften slik at arbeidsgivere ikke kan få tilgang til e-posten til ansatte uten samtykke.

Gjøre offentlige dokumenter mer tilgjengelig

- Retten til innsyn i offentlige dokumenter er et fundamentalt prinsipp for å styrke demokratiet, derfor må det være et prinsipp i offentligheten at dokumenter, som ikke inneholder sensitive opplysninger, skal være gratis og tilgjengelig for alle.
- Prinsippet om offentlighet må utvides til å omfatte også offentlig eide bedrifter.
- Alle virksomheter omfattet av offentlighetsloven må gjøre det enklest mulig å få innsyn i offentlige dokumenter.
- Styrke økonomien i virksomheter omfattet av offentlighetsloven som gjør det praktisk mulig å følge opp prinsippene i offentlighetsloven.

10. Fredsundervisning

Rødt vil:

- Innføre obligatorisk opplæring i grunnskolen om grensesetting og seksualundervisning. Dette for å forebygge seksuelle overgrep mot kvinner og vold i hjemmet.

11. Fredskultur

Et skolemiljø fritt for mobbing, diskriminering, rasisme og forskjellsbehandling er helt grunnleggende i norsk skole. Alle skoler må settes i stand til å ivareta dette.

Mindre klasser og større voksentetthet er et viktig tiltak for å ivareta elevenes psykososiale arbeidsmiljø og for å ta tak i mobbeproblematikk.

Rødt er for å opprette et mobbeombud.

Opplæring i grensesetting og respekt for andres grenser herunder seksuell trakassering skal ha en naturlig plass i skolen.

Rødt ønsker å sprengne rammene for de trange kjønnsrollene slik at alle kan leve ut sin identitet, seksualitet og kjønnsuttrykk uten fare for å bli diskriminert eller trakassert. Alle former for seksualisert vold må kriminaliseres.

Rødt ønsker at alle mennesker fritt skal kunne leve ut sitt kjønnsuttrykk og sin seksuelle orientering, og at mennesker selv kan leve livet sitt på den måten de ønsker uten å risikere vold, trakassering eller diskriminering.

Rødt vil ha et desentralisert politi med sivilt preg. Rødt er mot generell bevæpning og militarisering av politiet.

Politi, fagmiljøer og frivillige bør samarbeide om tiltak i lokalsamfunn, og jobbe med utsatte grupper og individer for å forebygge utvikling av kriminelle miljøer.

Rødt ønsker langtidsoppfølging og et helhetlig lavterskeltilbud av kriminalitetsofre, for eksempel gjennom en statlig finansiert rehabilitering.

Rødt vil ha:

- En god integrering og mangfoldspolitikk, rettferdighet og tilstedeværelse er gode satsningsområder for å hindrer utstøtning og rekruttering til ekstremistmiljøer
- Det forebyggende ungdomsarbeidet styrkes
- Tilrettelegge og tilby gjenopprettende rett i alle rettsaker
- Igangsette tiltak mot vold og trusler mot ansatte i kriminalomsorgen
- Gi tilbud om behandling til alle som blir dømt for volds- og sedelighetsforbrytelser
- Sikre at Alternativ til Volds tilbud for ungdom og voksne blir tilgjengelig i hele Norge, også i fengslene

Det bør gis tilbud om gjenopprettende rett i regi av konfliktrådet der offeret ønsker det.

Vi ønsker å utvide Alternativ til Volds (ATV) tilbud til hele Norge slik at det er tilgjengelig for alle, og at tilbudet også retter seg inn mot barn og ungdom som benytter vold for å løse sine problemer.

Rødt deltar i ulike solidaritetsinitiativer og organisasjoner og oppfordrer sine medlemmer til å være aktive i internasjonal solidaritet med arbeidere og andre undertrykte i både nære og fjerne land, blant annet gjennom fagbevegelsen

12. Fredsskatt

13. Fredsdepartement

14. Sivile fredsstyrker

Rødt vil:

- Sikre retten til politisk militærnektning og politisk arbeid i militæret, samt sikre retten til å få opplæring i sivile motstandsformer, teknikker og organisering.
- Arbeide for at det skal gis opplæring til sivile, fredsbevarende kontingenter som kan drive hjelpearbeid i konflikter der partene aksepterer det.

15. Støtte til fredsbevegelsen

Rødt vil at:

- Større arrangementer hvor frivillige organisasjoner er hovedarrangør skal ikke betale for politivakthold.
- Sikre retten til å drive politisk kamp mot undertrykkelse og urettferdighet gjennom streik, sivil ulydighet og lignende

Interessant at fredsbevegelsen ikke inkluderes her:

“Den antirasistiske og antiimperialistiske bevegelsen er viktig fordi kapitalismen tjener på å sette folkegrupper opp mot hverandre, samtidig som Norge deltar i utbytting, undertrykking og kriger andre steder.” ...” Rødt på Stortinget vil gi disse bevegelsene en tydelig stemme.”

16. Fred i utviklingspolitikken

Krig, konflikt og humanitære kriser fører til et økende behov for humanitær innsats, men det internasjonale humanitære apparatet er for svakt, byråkratisk og risikovegende til å respondere raskt. Rødt vil jobbe for at det internasjonale nødhjelpsapparatet er i stand til å reagere raskt i en krisesituasjon.

Humanitær respons skal følge humanitære behov og prinsipper, ikke mediedekning eller politiske føringer; likevel ser vi at svært sårbare land og grupper i dyp krise blir glemt. Rødt skal jobbe for at norsk og internasjonal humanitær innsats følger humanitære behov.

Rødt vil:

- Støtte FNs bærekraftsmål.

17. Kvinner fred og sikkerhet

Rødt vil:

- Jobbe for implementering av FN-resolusjon 1325 om å sikre kvinners rolle i fredsarbeid.

18. Ungdom fred og sikkerhet

Sosialistisk Venstreparti

Kilde: Stortingsvalgprogram 2017-2021 og Prinsippprogram 2015-2019

Kvantitet:

Valgprogram	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel "fredstekst"
106 sider/ 41 115 ord	34 sider/ 14 378 ord	10 sider/ 2450 ord	2450/554,93=4,41%

Indikatorer:

19. Fredsvisjon

- Egen overskrift/ avsnitt kalt: Fredspolitik

SV er et fredsparti. SVs utgangspunkt er at konflikter skal bli løst med ikke-voldelige midler.

SVs mål er et økologisk, økonomisk og sosialt bærekraftig samfunn. Det er et samfunn der makt og ressurser er rettferdig fordelt, der konflikter løses fredelig og der naturen ikke overbelastes.

Å arbeide internasjonalt for en radikal omfordeling av makt og ressurser, for en mer fredelig verden og å avverge klimakrisa er den femte store oppgaven SV vil mobilisere til innsats for.

For å få en rettferdig og fredelig verden trengs en radikal omfordeling av makt og ressurser, en energibruk som ikke skaper farlige klimaendringer og en økonomi underlagt demokratisk styring.

"SV mener at Norge skal fortsette å spille en meklerrolle i konflikter der det er ønsket. Norge skal kjennetegnes av vår satsing på diplomatiske, økonomiske og politiske virkemidler i møte med krig og konflikt. Vi skal være en pådriver for menneskerettigheter og arbeide for nedrustning."

SV tar avstand fra all bruk av militærmakt som ikke er hjemlet i FN-pakten. 2000-tallets invasjoner i Irak og Afghanistan har vist de katastrofale konsekvensene slik bruk av militærmakt kan få. SV støtter okkuperte land og undertrykte folk i deres kamp for frihet og demokrati.

En mer rettferdig, klimavennlig og fredelig verden er ikke bare mulig. Det er nødvendig.

SV ønsker en ny kurs i utenriks- og forsvarspolitikken som vektlegger rettferdig fordeling og reduserte klimagassutslipp. En kurs som fremmer tiltak for fred, atomnedrustning og demokratiutvikling heller enn militære intervensjoner.

Lager vi rettferdige avtaler mellom land om handel og samarbeid, vil konflikter

dempes og muligheter åpnes for alle.

Skeivfordeling av makt og ressurser er sammen med stormakters strev etter kontroll over andre de viktigste årsakene til krig og konflikt

For å få en rettferdig og fredelig verden trengs en radikal omfordeling av makt og ressurser, både internasjonalt og på landnivå.

Denne skjevfordelingen blir forsterket av at flertallet av verdens kriger går hardest ut over de som har minst fra før.

Global utjevning og kamp mot klimaendringer er derfor avgjørende for å hindre krig og skape fred.

Samtidig trengs det internasjonale rettsregler som hindrer den sterkestes rett og fremmer fredelig konfliktløsning.

20. Krigsmotstand

Norge har de siste åra deltatt i flere katastrofale kriger. SV arbeider for at Norge skal bli en fredsnasjon, og avstå fra krigføring mot andre land. Norge må søke å være en brobygger heller enn å delta i opprustning og blokktenking.

SV ønsker en ny kurs i utenriks- og forsvarspolitikken som styrker tiltak mot global ulikhet, som styrer etter FNs bærekraftsmål og som jobber for fred og demokratiutvikling heller enn flere militære intervensjoner.

SV vil også at Norge tar en lederrolle i å bekjempe okkupasjon og undertrykking, uansett hvor det forekommer i verden. SV støtter palestinernes kamp mot israelsk okkupasjon og undertrykkelse og Vest-Saharas krav om en folkeavstemning om sitt eget lands uavhengighet.

SV vil:

- At Norge anerkjenner Palestina som stat innenfor internasjonalt anerkjente grenser.
- Rette internasjonale økonomiske sanksjoner mot Israels okkupasjonspolitikk.
- At Norge skal kreve at det gjennomføres en folkeavstemning om Vest-Saharas uavhengighet.
- At Norge ikke deltar i krigføring i NATO-regi, og avslutter alle NATO-bidrag out-of-area.

Norge skal ikke gå til dataangrep på andre land, men bruke solide ressurser på å styrke Nasjonal Sikkerhetsmyndighet og Cyberforsvaret, og klargjøre

ansvarsforholdene mellom disse.

21. Heve terskel for å krig

Norsk innsats i internasjonale væpnede konflikter skal være sivil innsats og humanitær bistand, og deltakelse i fredsbevarende operasjoner i FN-regi.

SV vil:

- At eventuell norsk deltakelse i militære operasjoner må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Vilåårene er at operasjonen har et FN-mandat og er under FN-ledelse.
- At alle forespørsler om militære operasjoner må behandles i åpent storting og ikke i en lukket komite slik som er praksis i dag.

22. Defensiv forsvarspolitik

SV går mot norsk medlemskap i NATO. NATO er basert på bruk av atomvåpen. NATO er ikke bare en forsvarsallianse, men driver også krigføring mot andre land. Så lenge Norge er en del av NATO, vil SV arbeide mot videre utvidelser av alliansen.

SV vil erstatte medlemskapet i NATO med en nordisk forsvarspakt. De nordiske landene har stor grad av felles interesser, og kan gi hverandre gjensidig sikkerhet og større samlet forsvarsevne. Et forsvarssamarbeid vil sikre hver enkelt nordisk stat større uavhengighet av stormaktene, og hindre at naboland blir satt opp mot hverandre hvis en spent internasjonal situasjon oppstår.

SV vil:

- Melde Norge ut av NATO.
- Øke forsvarssamarbeidet i Norden.
- Påvirke NATO i rett retning. Så lenge Norge er medlem i NATO vil SV arbeide for at alliansen forsvarer nærområdene framfor å drive krig utenfor eget område. Vi vil også gå imot videre utvidelser av NATO og for nedrustning av alliansens atomvåpen.

Noe av det viktigste vi kan gjøre for å sikre fred og stabilitet i nordområdene, er å ha en konkret politikk for å senke spenningsnivået og sikre et godt naboskap med Russland.

Vi må for eksempel opprettholde den selvpålagte restriksjonen om at NATO ikke skal øst for 23. lengdegrad. På denne måten sikrer vi lang strategisk varslingstid for begge parter. Har vi bedre tid til å se hva som skjer, har vi større handlingsrom, mindre press, og kan ta avveide beslutninger.

SV vil videreføre gjeldende basepolitikk, som innebærer at man ikke skal ha

permanent utstasjonerte utenlandske styrker på norsk jord. Vi ønsker også å styrke dialogen med Russland, gjennom økt kontakt og samarbeid gjennom blant annet Barents-samarbeidet.

SV vil:

- Minimere alliert tilstedeværelse i Norge i fredstid.
- Hindre utenlandske baser eller permanente utenlandske styrker på norsk jord.
- Opprettholde og styrke den bilaterale dialogen om nordområdene med Russland.
- At Barents-samarbeidet styrkes.

23.Nedrustningspolitikk

Norge må ta en lederrolle i kampen for å forby atomvåpen.

SV vil

- At Norge tar en ledende rolle i å sikre et legalt rammeverk for et internasjonalt forbud mot atomvåpen.
- At Norge tar en ledende rolle i å sikre et forbud mot retten til førstebruk av atomvåpen, som i dag en del av NATOs strategiske konsept.
- Gjøre Norge til en atomvåpenfri sone ved å grunnlovsfeste forbud mot atomvåpen på norsk jord.
- Hindre norsk deltakelse i NATOs rakettskjold som bidrar til å øke spenningen mellom NATO og Russland.
- Trekke SPU ut av all produksjon og alle tjenester knyttet til kjernevåpen. SV vil bidra til å oppfylle kravet om et internasjonalt forbud mot kjernevåpen, også gjennom sitt eierskap.

24.Begrensning av militært forbruk

SV ønsker å erstatte et forsvar innrettet mot NATO-operasjoner med et sterkt nasjonalt forsvar som virker avskrekkende og avspennende heller enn å bidra til et nytt våpenkappløp som øker spenningene mot Russland.

SV vil:

- Oppgradere sjøforsvaret med blant annet flere ubåter og ha flere seilingsdøgn i nord.

- Styrke Hæren og Heimevernet for å øke den norske forsvarsevnen.
- Gå mot bestilling av F-35 kampfly. SV vil fryse bestillingen av F-35 kampfly på det nivået Stortinget har vedtatt til nå.
- Eksternt evaluere kampflyprogrammet.

25. Våpenindustri og våpenhandel

Som en av verdens ledende eksportører av våpenteknologi og ammunisjon har Norge et særlig ansvar for å forbedre nasjonal kontroll av våpeneksport.

”Men det er mulig å bruke fondet langt mer aktivt for å fremme fred, utvikling og miljø verden over, og SV mener vi har en plikt til å ta denne muligheten i bruk. Fondet må brukes aktivt for å påvirke konserner, pensjonsfond, andre investorer og regjeringer.”

SV vil:

- Stanse all eksport av våpen eller militært materiell til land som begår grove menneskerettighetsbrudd og overgrep mot egen befolkning.
- Endre eksportkontrollregelverket slik at reglene for våpeneksport også gjelder for norsk forsvarsindustri datterselskap i utlandet.
- Styrke kontrollen med våpeneksporten. Kreve sluttbrukererklæring på eksport av alle strategiske varer, inkludert til NATO-land. SV vil at det gjennomføres stikkprøver på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon og at avslag på våpeneksport til alle land utenfor NATO offentliggjøres.

26. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

SV vil:

- Opprette frihavner eller fribyer for varslere og journalister. SV vil gi utenlandske varslere og journalister som søker beskyttelse, eller som ønsker å besøke Norge, samme vern som norske varslere. Varslervernet må overstyre bilaterale utleveringsbestemmelser.
- Styrke ytringsfriheten for ansatte og varslere. Alle skal oppfordres og ha trygghet for å varsle. Vi vil ha en egen varslerlov og eget varslerombud for å gi alle rett og trygghet til å si fra om kritikkverdige, uetiske og ulovlige forhold.
- Sette ned en ny overvåkingskommisjon. Utbredt overvåking skremmer mennesker fra å ytre seg. SV vil ha ei kartlegging av summen av overvåking som nordmenn utsettes for, og utarbeide

effektive tiltak mot overvåking og krenkelses av personvernet.

- Gå mot innføring av et såkalt digitalt grenseforsvar og alle andre tiltak som fører til masseovervåking av norske borgere. SV ønsker å utrede og iverksette tiltak som styrker vårt digitale forsvar uten masseovervåking.

27. Styrking av FN og folkeretten

"Norge kan delta i fredsbevarende operasjoner med et klart FN-mandat. Slike operasjoner må være i FN-regi. SV støtter ikke norsk deltakelse i militære operasjoner på fremmed territorium som bryter med dette"

SV vil at Norge skal være en pådriver for styrking av menneskerettighetene internasjonalt. Vi må derfor bidra til et sterkt og demokratisk FN. I tillegg bør Norge innta en lederrolle i å styrke menneskerettigheter gjennom FN-prosesser.

SV vil:

- Begrense stormaktenes hegemoni innenfor FN. Veto i Sikkerhetsrådet skal kunne overprøves ved 14 stemmer mot.
- Gjøre FNs nye bærekraftsmål styrende for prioriteringene i utviklingspolitikken. Norske egeninteresser skal ikke komme i veien for dette målet.
- At Norge skal være pådriver for menneskerettigheter. SV vil at Norge skal ratifisere individklageordningene til FNs barnekonvensjon, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i tillegg til FNs konvensjon om personer med nedsatt funksjonsevne.
- At Norge arbeider for å endre sammensetningen i FNs Sikkerhetsråd slik at den bedre avspeiler verdens befolkningssammensetning, og at Generalforsamlingen tillegges større myndighet. Målet må være at de fem vetolandenes makt oppheves.
- Styrke norsk støtte til fred og forsoningsarbeid. SV vil arbeide for fredelig konfliktløsning og respekt for internasjonal rett.

28. Fredskultur

"Kultur har en sterk egenverdi og bidrar til bedre helse, livskvalitet, utdanning, næringsutvikling og fred."

"Innsatsen for ikkevoldelig konflikthåndtering må styrkes betydelig."

Vold og overgrep er et stort samfunnsproblem, og samfunnet har et ansvar for både å forebygge vold og overgrep, og gi oppmerksomhet og tilbud til alle som

utsettes for det.

SV vil:

- Arbeide for at kvinner og sivilsamfunnet deltar i fredsprosesser, konfliktløsning og forebygging av konflikt.
- Jobbe for større samfunnsmessig innsats mot vold mot kvinner og barn, vold i nære relasjoner, voldtekt og seksuell trakassering.
- Arbeide for at FN oppretter en FN-dag mot seksuelle overgrep.
- Bekjempe all diskriminering, vold og trakassering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsuttrykk.
- Intensivere innsatsen mot politivold. I saker med anmeldt politivold skal Spesialenheten for politisaker suppleres med sivilt oppnevnte deltakere for å sikre uhildet behandling.
- Styrke arbeidet i Konfliktrådene.
- At Norge tar initiativ til et internasjonalt forbud mot dødsstraff.
- Ha ubevæpnet politi
- Gjeninnføre kompetanse på vold og overgrep på politihøgskolen.
- Tilby et behandlingsopplegg for alle overgripere og voldsutøvere. For mange overgripere gjentar angrepet flere ganger. Vi må stanse serieovergripere.
- Bekjempe mobbing. SV vil ha en et nasjonalt program for satsning med skolebasert kompetanseheving på hver eneste skole i landet, for å sette alle voksne i skolen bedre i stand til å forebygge, oppdage og stoppe mobbing.

Det er politiet som skal trygge samfunnet, ikke private firmaer eller borgervern.

Vi må forebygge kriminalitet ved å bygge videre på den likheten og tilliten som kjennetegner samfunnet vårt. Å forhindre kriminalitet handler derfor også om å gi alle like muligheter og sørge for at ingen blir skjøvet utenfor samfunnet

I tillegg må vi bekjempe ekstremisme gjennom å skape et samfunn med plass til alle.

29.Fredsundervisning

SV vil:

- Øke skolenes flerkulturelle kompetanse gjennom lærerutdanningen, og tilbud om etter- og videreutdanning.
- At forebyggende holdningsarbeid mot voldtekt og seksuelle overgrep skal inn i seksualundervisningen i barnehage og skole.
- Endre KRLE-faget. Kunnskap om forskjellige livssyn og religioner er nødvendig for å utvikle forståelse og respekt for våre medmennesker. SV vil innføre et felles, mangfoldig og sekulært religions- og livssynsfag i skolen.

30. Fredsskatt

31. Fredsdepartement

32. Sivile fredsstyrker

SV vil

- Styrke sivilforsvaret for å forbedre samfunnets generelle beredskap og sikre god håndtering av eksempelvis ekstremvær, terror, ulykker, pandemier og humanitære katastrofer.

33. Støtte til fredsbevegelsen

”SVs internasjonale arbeid er forankret i fredsbevegelsen, menneskerettighetsbevegelser og arbeiderbevegelsen”

SV vil gi frivilligheten forutsigbare rammebetingelser og stimulere til vekst og utvikling på frivillighetens egne premisser. Frivilligheten må få bruke mest mulig tid på aktivitetene og minst mulig på byråkrati.

SV vil:

- Øke samarbeidet mellom samfunnet, utdanningen og forskningen. Høyere utdanningsinstitusjoner, forskningsinstitutter, arbeidslivet og de folkelige bevegelsene må i sterkere grad utveksle ønsker og melde inn behov.
- Legge til rette for mer forskningsbasert utviklingsarbeid i samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer på den ene sida, og offentlig sektor, næringsliv og det sivile samfunnet på den andre.
- Gi frivilligheten forutsigbare rammer.
- Gi frivilligheten bedre mulighet til inntekt. SV vil forbedre

skattefradragssystemet for gaver til frivillige organisasjoner.

- Øke informasjonsstøtten, med særlig vekt på å styrke organisasjoners vaktbikkjefunksjon overfor myndighetene.
- Innføre folkeforslag. Med et folkeforslag fører 50 000 underskrifter til at en sak automatisk skal behandles i Stortinget, og alle innbyggere over 16 år kan signere.
- Gi frivilligheten bedre mulighet til inntekt. SV vil forbedre skattefradragssystemet for gaver til frivillige organisasjoner

34. Fred i utviklingspolitikken

"Konflikt innad i land og væpnet vold tar livet av langt flere mennesker enn krig mellom land. FN må engasjere seg langt sterkere i disse konfliktene. Utvikling, forebygging og rettferdige og langsiktige fredsprosesser kan bidra til å hindre krig og starte en fredelig utvikling."

"SV vil styrke Norges politiske bidrag til fredsbygging og utvikling i sårbare stater, til beskyttelse av sivile og respekt for de humanitære prinsippene i væpnet konflikt"

Norge må stå i front for å fremme et internasjonalt samarbeid som bedre håndterer den globale migrasjons- og flyktnings situasjonen og som motvirker de grunnleggende årsakene til at folk blir drevet på flukt. Dette vil kreve styrket innsats til humanitære formål, utviklingsformål, internasjonalt diplomati og klimaforpliktelser.

(...fortsatt om flyktninger:)

Norge må forsterke fredsarbeidet, det humanitære arbeidet, klimainnsatsen og bistanden.

Norge må gå foran i kampen for menneskerettighetene, folkeretten og en bærekraftig utvikling. Det innebærer å støtte opp om sivilsamfunn, fagforeninger og folkebevegelser som kjemper for demokrati og menneskerettigheter.

SV vil:

- At Norge viderefører sitt lange freds- og demokratiengasjement og styrke det langsiktige utviklingsarbeidet i Latin-Amerika. Norge har en lang historie med solidaritet og demokratibyggning i regionen. Med høyresidens bistandskutt i regionen står Norge i fare for å skusle bort verdifull erfaring og gode resultater.
- Sikre en samstemt politikk gjennom årlig rapportering til Stortinget om konsekvensene av norsk politikk for utviklingsland og menneskerettighetene.

- Støtte og beskytte menneskerettighetsforkjempere. Å styrke lokale aktivister må være blant de prioriterte oppgavene for norske utenriksstasjoner, blant annet gjennom rettssaksobservasjoner og gjennom å styrke sivilsamfunnsaktører.

35. Kvinner fred og sikkerhet

"Kvinnebevegelsen, miljøbevegelsen og fredsbevegelsen har tilført kampen for rettferdighet nye og viktige dimensjoner."

"Det viktigste for en fredeligere verden er å forebygge konflikter og redusere fattigdom og forskjeller."

SV vil:

- Jobbe for at kvinner som er utsatt for voldtekt som våpen i krig skal ha samme rettigheter for beskyttelse som andre former for tortur, og får samme behandlingstilbud som voldsutsatte kvinner i Norge.
- At FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, og om seksualisert vold som våpen i krig og konflikt, blir fulgt opp og implementert.

36. Ungdom fred og sikkerhet

Arbeiderpartiet

Kilde: Partiprogram 2017-2021

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
94 sider/ 35 744 ord	Siste er fra 1981	8 sider/ 1 641 ord	1641/357,44= 4,59 %

Indikatorer:

37. Fredsvisjon

Eget kapittel om "Fred og sikkerhet"

En mer rettferdig verden er også en mer stabil verden.

Arbeidet for å fremme frihet, demokrati, feminisme og de universelle menneskerettighetene er fortsatt en prioritert oppgave.

Vi lever i en tid med store folkevandringer som følge av krig, konflikt, fattigdom og klimaendringer. å finne internasjonale løsninger er avgjørende for å skape fred og trygghet, slik at folk ikke legger ut på flukt. Norge har ansvar for å hjelpe mennesker som flykter fra krig og forfølgelse

Norge bør ta et lederansvar internasjonalt for å bedre livssituasjonen i land folk flykter fra.

Norge må bidra til kampen mot ekstremisme og terror. Det viktigste virkemiddel for å hindre humanitær lidelse og flukt er å blegge væpnede konflikter

Ap vil:

- Styrke den norske innsatsen for fred og forsoning, gjennom nye initiativer, gjennomgang av erfaringene fra de siste tiår og samarbeid med likesinnede land og aktører

38. Krigsmotstand

Naboskapet til Russland skal være preget av samarbeid og dialog, fasthet og forutsigbarhet. Vi må stå sammen med våre allierte og europeiske partnere i møte med brudd på folkeretten. Samtidig må vi særlig hegne om samarbeidet i nord, som har bidratt til lavspenning i nordområdene

Vårt forhold til Russland må fortsatt være basert på fasthet, forutsigbarhet og langsiktighet. Når forholdene ligger til rette for det, må forbindelsene med

Russland videreutvikles for å styrke naboskapspolitikken, folk-til-folk samarbeidet, økonomisk-, energi-, og industrisamarbeid, og felles innsats for å løse miljøutfordringene for å sikre fortsatt fred og stabilitet i nordområdene

Ap vil:

- Aktivt delta i kampen mot internasjonal terrorisme
- Videreutvikle det norsk-russiske samarbeidet i Barentsregionen med særlig vekt på folk-til-folk-samarbeidet, kulturutveksling, utdanningssamarbeid og samarbeid om næringsutvikling

39.Heve terskel for å krig

Ap vil at:

- Norsk deltakelse i væpnede internasjonale operasjoner skal forankres i FN-mandat eller anerkjent folkerettslig grunnlag

40.Defensiv forsvarspolitik

Arbeiderpartiet ser NATO både som en politisk og en militær allianse. Debatten om hvordan freden best sikres i det nordatlantiske området er en viktig del av vår NATO-politikk.

Det er også et mål at NATOs samlede militære evne opprettholdes og styrkes, ikke minst gjennom tettere samarbeid om anskaffelser, øvelser og doktrineutvikling.

Norge trenger et sterkt forsvar tilpasset den nye situasjonen, moderne utrustet og med høykompetent personell.

Forsvaret skal utgjøre en krigsforebyggende terskel og sikre troverdig avskrekking med basis i NATOs kollektive forsvar.

Forsvaret skal være en integrert del av det norske samfunnet. Vi er for et forsvar basert på verneplikten.

Ap vil:

- At støtte og bistand til politiet og øvrig sivile samfunn bør i større grad være en styrende faktor for innretning og dimensjonering av enkelte av forsvarets strukturer og kapasiteter, slik som heimevern, spesialstyrker, cyberforsvar og helikopterkapasitet
- Forsterke det nordiske forsvarssamarbeidet som et supplement til NATO-alliansen og ta initiativ til en nordisk forsvarskommisjon

41.Nedrustningspolitikk

Autonome våpen, cyber, posisjoneringsteknologi, nye materialer, biologiske og medisinske gjennombrudd vil som i tidligere industrielle revolusjoner også sterkt forandre måten kriger og konflikter utføres på. Slike nye våpen kan bli tatt i bruk også av ikke-statlige aktører. For et land som Norge har dette både forsvars- og nedrustningspolitiske konsekvenser. Arbeiderpartiet vil ta initiativ til tettere internasjonalt samarbeid for å bidra et sterkere regelverk på dette området.

Atomvåpen utgjør en trussel mot menneskehetens eksistens, men arbeidet for nedrustning og ikke-spredning har nærmest stoppet opp. Det endelige mål bør være en verden uten kjernevåpen. Den internasjonale ikkespredningsavtalen NPT må følges opp.

Ny teknologi vil skape nye, helt eller delvis selvstyrte våpensystemer, blant annet dronebaserte våpen. Slike nye våpen kan bli tatt i bruk også av ikke-statlige aktører. Disse nye truslene må håndteres og reguleres gjennom internasjonale regler.

Ap vil:

- Arbeide for balansert og gjensidig atomnedrustning innen rammen av ikkespredningsavtalen NPT med et langsiktig mål om et internasjonalt forbud mot kjernevåpen
- Bringe det internasjonale våpenkontroll- og nedrustningsarbeidet videre og ta nødvendige initiativ for å regulere utvikling og bruk av hel- og halvautonome våpensystemer og annen ny teknologi som kan utfordre grunnleggende prinsipper i krigens folkerett

42.Begrensning av militært forbruk

Vi vil styrke forsvarsevnen i Nord-Norge med relevante bidrag fra alle forsvarsgrener.

Ap vil:

- Styrke forsvarsevnen i tråd med den vedtatte langtidsplanen og slutte opp om målsetningene fra NATO-toppmøtet i 2014 om at medlemslandene gradvis øker sine forsvarsbudsjetter opp mot 2 prosent av BNP innen et tiår og at nye investeringer i Forsvaret utgjør minst 20 prosent av de årlige forsvarsbudsjettene

43.Våpenindustri og våpenhandel

Ap vil:

- Innen våpeneksport ha som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO

44. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

45. Styrking av FN og folkeretten

Fred og sikkerhet sikres best gjennom et forutsigbart internasjonalt samarbeid basert på folkeretten. NATO er ankerfestet for norsk sikkerhetspolitikk innenfor den overordnede rammen av FN.

Arbeidet med å støtte opp under FNs rolle for fred og sikkerhet, blant annet gjennom bidrag til FNs fredsoperasjoner, trygger også vår sikkerhet.

Ap vil:

- Øke norske bidrag til FN-operasjoner
- Fremme multilateralt samarbeid og bidra til å styrke FN og de multilaterale organisasjonenes rolle og gjennomføringsevne
- Gjennom våre bidrag til FN-organisasjonene arbeide for bedre samordning mellom sektorene og for å flytte mer av aktiviteten ut i felt
- Gå inn for en grunnleggende reform av FNs sikkerhetsråd slik at det speiler dagens globale maktforhold på en bedre måte
- Sikre Norge en plass i FNs sikkerhetsråd for perioden 2021–2022

46. Fredsundervisning

Felles læringsarenaer bidrar også til at vi som samfunn kan lykkes med likestilling, integrering og sosial utjevning.

Arbeiderpartiet vil skjerpe innsatsen mot mobbing på skolen og prioritere det forebyggende arbeidet.

Skolen må legge økt vekt på at elevene lærer å lære og blir gode på problemløsning, kommunikasjon og samarbeid

Ap vil:

- Etablere beredskapsteam mot mobbing i alle kommuner

- Styrke støtteordningene for organisasjoner og frivillige som jobber med å forebygge mobbing
- Gjennomføre et stort kompetanseutviklingsprogram i antimobbearbeid for rektorer, lærere og andre ansatte i skolen
- Alle skoler og barnehager har en plikt til å forebygge, undersøke og avdekke mobbing og krenkinger i læringsmiljøet
- Kartlegge forekomst av mobbing også på de første skoletrinnene og styrke kunnskapen om regelverk og klageadgang blant elever og foreldre
- Åpne for å sanksjonere mot skoler som ikke tar tak i vedvarende mobbeproblemer
- Gi barneombudet eller en egen instans behandlingsansvaret for klager i mobbesaker
- Legge til rette for bedre og tettere skole-hjem samarbeid gjennom tilbud om foreldrekurs og mer direkte kontakt mellom lærere, andre voksenpersoner og skolen og foresatte

47. Fredskultur

Et samfunn der folk diskrimineres eller der likestillingen er svak, er et samfunn som sløser med sine menneskelige ressurser.

Barn som opplever psykiske plager eller vold, skal få rask hjelp.

Ap vil:

- Bekjempe alle former for diskriminering
- Støtte frivillige organisasjoners forebyggingsarbeid (innen psykisk helse)
- Styrke familievernkantorene slik at meklingsordningen ved samlivsbrudd kan bli bedre og bidra til å dempe konfliktnivået
- Arbeide for økt samisk kulturkompetanse i mottak av volds- og overgrepsofre og i etterforskningsarbeidet
- Forsvare og fremme de universelle menneskerettighetene, og en verden fri fra forfølgelse, tortur og dødsstraff

48. Fredsskatt

49. Fredsdepartement

50. Sivile fredsstyrker

51. Støtte til fredsbevegelsen

Frivillig innsats gjør samfunnet vårt rikere og fellesskapet mye sterkere. Frivilligheten utgjør en selvstendig og særegen del av samfunnet.

Vår politikk legger dette til grunn og sikrer frivilligheten god finansiering, stor frihet og en betydelig plass i samfunnet.

Trygge lokalsamfunn skaper vi sammen. Flere samfunnsaktører spiller en viktig rolle, blant annet helsevesen, skole, frivillige organisasjoner, politi, sivilforsvar, brann- og redningsvesen og kommunene.

Ap vil:

- Godkjenne politisk fravær på ungdomsskolen på lik linje med i videregående opplæring
- Forenkle og samordne regelverk og støtteordninger slik at frivilligheten kan bruke mer tid på aktivitet, medlemspleie og rekruttering
- Sikre frivilligheten en finansiering med en høy andel frie midler, blant annet ved å styrke momskompensasjonsordningen og ved at det meste av økningen i finansiering skjer gjennom tildeling av frie midler, ikke prosjektmidler
- Opprette flere frivillighetssentraler og frivillighetsråd i kommunene
- Arbeide for at alle kommuner har koordinatører som bistår frivillig sektor
- Samle alle tilgjengelige støtteordninger for frivillig sektor i en felles søkeportal

Vi vil støtte frivillige lag og organisasjoner, frivilligsentraler og idretten, som gjør en uvurderlig innsats i integreringsarbeidet.

Ap vil:

- Arbeide internasjonalt for å bekjempe årsaker til at mennesker legger ut på flukt
- Styrke forskningen på integrering for å bedre avdekke behov knyttet spesielt til vold og traumatisk stress
- Påse at flyktningene på et tidlig tidspunkt kan få informasjon om de brede

mulighetene for å engasjere seg i frivilligheten og sivilsamfunnet i Norge

- Etablere et nasjonalt organ som koordinerer og utvikler praksis for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme
- Faglig styrke konfliktråd og forlikråd
- Legge frem en ny opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner

52. Fred i utviklingspolitikken

Den globale enigheten om FNs bærekraftsmål, målene for finansiering for utvikling og klimaavtalen i Paris, utgjør en plattform for vår utviklingspolitikk.

Ap vil:

- At Norge inntar en lederrolle innen fjerning av krigsetterlatenskaper og opprydding av våpenlager i sårbare stater på vei ut av konflikt
- Styrke humanitær- og utviklingsbistand overfor sårbare stater og bidra til å sette disse bedre i stand til selv å ivareta egne innbyggers sikkerhet og velferd
- Mobilisere internasjonal støtte for å styrke beskyttelsen av hjelpearbeidere og helsetilbud i krig og konflikt
- Arbeide for å fremme løsninger knyttet til kvoteflyktninger, med trygg overførsel fra konfliktområdene
- Gjennom vår utviklingspolitikk fremme demokrati, godt styresett, menneskerettighetene, likestilling og rettferdig fordeling (*hvorfor ikke fred?*)

53. Kvinner fred og sikkerhet

Seksuell vold er en integrert del av krigføring, både gjennom strategisk bruk av voldtekt og som en metode for å destruere sosiale normer.

Ap vil:

- Arbeide for at kvinner som blir utsatt for seksuell vold eller voldtekt sikres muligheten til aborttjenester og oppfølging også i krigssoner
- Styrke kvinners økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle rettigheter, herunder utdanning, arbeid, helse og reproduktive rettigheter, samt kvinners deltakelse i fredsforhandlinger og i forsoningstiltak, i ledelse av

samfunnsinstitusjoner og i beslutningsprosesser

54. Ungdom fred og sikkerhet

Senterpartiet

Kilde: Stortingsvalgsprogram 2017-2021

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
90 sider/ 36 633 ord		8 sider/ 1 583 ord	1583/366,33= 4,32 %

Indikatorer:

55. Fredsvisjon

Senterpartiet har som mål å legge vilkårene til rette for en harmonisk samfunnsutvikling. (Dette er også første setning i partiets formålsparagraf)

Hvert menneske er unikt og uerstattelig, og menneskeverdet er ukrenkelig og overordnet andre verdier.

Fred mellom folk og nasjoner bygger på gjensidig respekt og toleranse. Norge må arbeide for en verden der flere konflikter løses med politiske og diplomatiske midler.

Norges internasjonale arbeid må ta utgangspunkt i at vi på bred front kjemper for menneskerettigheter og mot krig, fattigdom og miljøødeleggelse.

En urolig verden preget av fattigdom, sult, naturkatastrofer og krig har gitt rekordhøye flyktningetall. Dette har også ført til at mange kommer til Norge. Norge skal i god tradisjon bidra med det vi kan for å forbedre en håpløs livssituasjon for millioner av mennesker.

56. Krigsmotstand

Vesten må også lære av de feil som er begått de siste 15 år; store flyktningestrømmer skapt som en følge av krigen i Irak, Afghanistan og Libya. Senterpartiet vil være tilbakeholdne med å støtte nye militære intervensjoner. Norge kan bidra aktivt til internasjonale operasjoner med FN-mandat, og nødvendig humanitært arbeid.

Vestens og Norges forhold til Russland har forverret seg kraftig etter Russlands annektering av Krim og destabilisering av Øst-Ukraina, som er klart i strid med internasjonale regler. Senterpartiet mener det er både i Norges og Russlands interesse med mer dialog og samarbeid om felles interesser, og et sterkt folk til folk-samarbeid i Barentsregionen.

Norge og NATO må bidra til avspenning og normalisering. En slik utvikling

avhenger også av Russland, og kan ikke skje på bekostning av folkeretten eller andre lands selvråderett og uavhengighet.

Senterpartiet mener at verneplikten gir en demokratisk basis for Forsvaret som sikrer rekrutteringsbasen og mener det er nødvendig å øke antallet som gjennomfører verneplikten.

57. Heve terskel for å krig

Senterpartiet mener det tilligger Stortinget å vedta eventuelle norske militære bidrag i utlandet. Dagens ordning med konsultasjon i Stortingets utvidede utenriks- og forsvarskomiteé sikrer ikke tilstrekkelig, demokratisk forankring.

Sp vil:

- Være tilbakeholdende med å inkludere flere medlemsland i NATO.
- Ha et forsvar basert på en allmenn verneplikt.
- Arbeide for et tettere nordisk forsvarssamarbeid blant annet når det gjelder ressursovervåkning, deltagelse i internasjonale operasjoner, materiellinnkjøp, øvelser, skytefelt og utdanning.
- Si «nei» til norsk deltagelse i internasjonale operasjoner utenfor NATO hvis det ikke foreligger en klar forankring i FN-pakten og et klart FN-mandat.
- At Norge prioriterer en nordisk styrke i FN-regi framfor deltagelse i den nordiske militære innsatsgruppen i EU.
- At internasjonale operasjoner Norge deltar i, blir grundig evaluert.
- At Norge må arbeide for økt samkvem, handel og samarbeid med Russland i Nordområdene.

58. Defensiv forsvarspolitik

Alle skal ha trygghet for bistand ved behov, uansett hvor man befinner seg. Forsvaret, med sin fleksible organisasjon, kan spille en svært nyttig rolle når flom, uvær og andre naturkatastrofer eller kriser inntreffer.

Senterpartiet er tilhenger av et folkeforsvar som er til stede i hele landet. Hovedoppgaven til Forsvaret er å trygge norsk territorium, inkludert våre havområder.

Senterpartiet støtter «geografisk utskrivning» slik at Heimevernet styrkes i hele landet. Senterpartiet går inn for en investeringspakke (utstyr og våpen) til Heimevernet og vil øke bevilgninger til drift og øvelser

Senterpartiet mener Norge fortsatt skal basere sin forsvars- og sikkerhetspolitikk på medlemskapet i NATO og aktivt arbeid i FN. Eventuelle norske militære bidrag i utlandet skal være utløst enten av vedtak i NATO eller

FN. Prioritering og ressursbruk ved utenlandsoppdrag skal ikke gå på bekostning av Forsvarets primæroppgave.

59.Nedrustningspolitikk

Sp vil:

- At Norge skal arbeide for en internasjonal, bindende avtale som forbyr atomvåpen.

60.Begrensning av militært forbruk

Senterpartiet mener at investeringen i nye kampfly ikke må gå på bekostning av bevilgningene til de andre forsvarsgrenene.

Sp vil:

- Øke bevilgningene til Forsvaret til 2 % av BNP innen 2024.
- Sikre langsiktig finansiering av Forsvaret som møter våre forpliktelser i NATO.
- Styrke alle forsvarsgrener, men legge særlig vekt på Hæren og Heimevernet.
- Øke Heimevernet til 50 000 soldater.

61.Våpenindustri og våpenhandel

62.Styrking av FN og folkeretten

Kjernen i Senterpartiets utenrikspolitikk ligger i internasjonalt og regionalt samarbeid mellom suverene, demokratiske nasjonalstater. En slik verdensorden forutsetter også et sterkt FN for å løse globale utfordringer. Senterpartiet vil at verdensorganisasjonen FN får mulighet til å legge premissene for internasjonal politikk i større grad enn i dag. Organisasjonen må ha høy legitimitet. Det er nødvendig å effektivisere og reformere verdensorganisasjonen, slik at byråkratiet blir mindre og arbeidet mot korrupsjon har høyeste prioritet.

63.Økt åpenhet om fred og sikkerhet

Norge må utvikle kunnskap som setter oss i stand til å analysere om hendelser skyldes driftsproblemer, hærverk, organisert kriminalitet eller hybrid krigføring. Det må skje gjennom å arbeide på tvers av sektorer med høy grad av informasjonsdeling og tett samarbeid internasjonalt og mellom sivile og militære.

64. Fredsundervisning

Senterpartiet vil arbeide hardt for å bekjempe mobbing. Målet er at alle elever skal trives i skolen slik at de kan utnytte sitt potensiale for læring og utvikling. Mobbetilfeller skal håndteres lokalt av skoleledelsen på den enkelte skole. Kun unntaksvis vil det være snakk om flytting av elever, og da er det i prinsippet mobberen som skal flytte.

Senterpartiet vil:

- Tilrettelegge for livslang læring gjennom å styrke voksenopplæringstilbudet i regi av frivillige organisasjoner og studieforbund.

65. Fredskultur

Likevel opplever mange fortsatt at de blir diskriminert og usynliggjort i dagliglivet. Derfor er det en viktig offentlig oppgave å bidra til å skape et mer tolerant og inkluderende samfunn.

SP vil:

- intensivere arbeidet mot hatkriminalitet.
- Ha en ny nasjonal handlingsplan mot rasisme og diskriminering.
- Intensivere arbeidet mot hatkriminalitet.
- Øke innsatsen mot vold i nære relasjoner
- Kjempe mot barneekteskap og tvangsgifte, og arbeide for at kvinner får bedre rettsvern ved tvangsgifting.
- Gå mot generell bevæpning av politiet, men videreføre ordningen med «framskutt lagring» av våpen i tjenestebiler.
- Styrke ettervernet i kriminalomsorgen, slik at tidligere straffedømte får mulighet til å skaffe seg bosted, utdanning, arbeid og sosialt nettverk.

Den beste samfunnsbeskyttelsen er å hindre tilbakefall hos den kriminelle.

Senterpartiet vil opprettholde en desentralisert domstolstruktur for å ivareta den lokale rettspleien og sikre folk god tilgang til konfliktløsning.

Internasjonal studentutveksling som eksempelvis Erasmus+ og Nordplus fremmer folk-til-folk- samarbeid. Alle studier, uavhengig om det er profesjonsrettet eller ei, bør derfor ha tilbud om utveksling og forskningssamarbeid med utenlandske institusjoner integrert i studiet.

66. Fredsskatt

67. Fredsdepartement

68.Sivile fredsstyrker

69.Støtte til fredsbevegelsen

Eget kapittel: "Frivilligheten er limet i samfunnet"

Frivillig engasjement har stor egenverdi, fordi det bidrar til å fylle den enkelte deltakers liv med mening og aktivitet. Frivillig sektor er også en uunnværlig del av fellesskapet – og bidrar til at mange viktige oppgaver i samfunnet blir løst.

Frivillige organisasjoner er viktige bærebjelker i lokalsamfunnet, produserer opplevelser og sosiale aktiviteter på tvers av sosiale skillelinjer, og skaper således viktige fellesskapsarenaer. Frivillig sektor er en viktig pilar i det norske velferdssamfunnet. Frivillige organisasjoner yter betydelig økonomiske bidrag til samfunnet gjennom tjenesteproduksjon og omfattende ulønnet innsats.

Senterpartiet mener at det mangler en helhetlig frivillighetspolitikk. I tråd med samfunnsutviklingen er det nødvendig å tilpasse regelverk og tilskuddsordninger til dagens organisasjonsstruktur. Senterpartiet vil bidra til å sikre driftsgrunnlaget for det frivillige organisasjonslivet og legge til rette for organisasjonenes mulighet til å videreutvikle sin virksomhet.

Senterpartiet mener det er feil å skattlegge frivillig innsats. Derfor er det behov for å forbedre momskompensasjonsordningene for frivillige organisasjoner.

Senterpartiet er bekymret for at en større andel av støtten til frivillige organisasjoner gjøres spillemiddelavhengig. I stedet bør tilskuddsordningene økes over statsbudsjettet.

Frivillige organisasjoner og sivilsamfunnet spiller en nøkkelrolle i integreringsarbeidet. Frivilligheten skaper de gode møteplassene hvor vi, på tvers av våre ulikheter, møtes og deltar i meningsfulle aktiviteter. Dette er arenaer for blant annet meningsutveksling, dialog, samhold og deltakelse, lavterskeltilbud hvor folk kan senke skuldrene og sosialisere seg i samspill med andre. Senterpartiet vil styrke disse aktørene slik at de kan fortsette med gode og inkluderende tiltak som favner bredt.

Sp vil:

- Styrke frivillige organisasjoner som har gode prosjekter og aktiviteter rettet mot enslige mindreårige.
- Legge til rette for asylsøkeres deltakelse i lokalsamfunn, blant annet gjennom frivillige organisasjoner og arbeid. Tilbudet må fange opp både kvinner og menn.
- Styrke statlig støtte til integreringstiltak i regi av frivilligheten.
- Senterpartiet vil: – Fortsette arbeidet med å forenkle og avbyråkratisere tilskuddsordningene for frivillig sektor.

- Øke grunnstøtten til barne- og ungdomsorganisasjonene over statsbudsjettet.
- Vri tilskuddsmidlene slik at en større andel gis som frie midler. En økning av grunnstøtten skal gi organisasjonene et større handlingsrom til å iverksette aktiviteter i tråd med egne prioriteringer og vedtatte planer.
- Ha regelstyrt momsrefusjon for frivillig virksomhet, idrettsanlegg og organisasjonseide kulturhus.
- Trappe opp beløpsgrensen i ordningen med gavefradrag for bedrifter for gaver til frivillige organisasjoner. I tillegg bør det åpnes for skattefradrag for gaver også til lokale lag og foreninger.
- Gi full momskompensasjon ved bygging, utvidelse og vedlikehold av organisasjonseide kulturhus.

70. Fred i utviklingspolitikken

Verden må bruke flere ressurser på å redusere årsakene til at folk flytter. Fredsskapende arbeid, klimainnsats, konfliktreduserende innsats og jammere økonomisk utvikling er viktige tiltak.

At FN når flere av tusenårsmålene viser at innsats nytter og at positiv endring er mulig. Senterpartiet mener det inspirerer til forsterket innsats.

Senterpartiet vil gjennom målrettet utviklingshjelp og styrking av sivilsamfunnet motarbeide korrupsjon, forurensing, diktatur og vanstyre.

Økonomiske forskjeller på verdensbasis kan skape sikkerhetspolitiske utfordringer. Senterpartiet støtter en politikk som bidrar til utjevning både *mellom land og i land*. Senterpartiet mener at Norge fortsatt skal ha en ambisiøs politikk for utviklings- og nødhjelp.

En mer aktiv involvering og styrking av sivilsamfunnet og frivillig sektor vil forsterke de positive og langvarige effektene av bistanden.

Senterpartiet vil:

- At Norge skal bevilge minst 1 % av BNI til utviklingshjelp. Oppfyllelse av bærekraftsmålene må være en hovedmålsetting i stortingsperioden 2017–2021, og særlig retten til vann.
- Jobbe aktivt mot barneekteskap, og mot vold og overgrep mot kvinner og barn.

71. Kvinner fred og sikkerhet

Sp vil:

- At bistandsarbeid etter en katastrofe også må fokusere på at kvinner og barn i slike situasjoner er særlig utsatt for menneskehandel og trafficking.

72. Ungdom fred og sikkerhet

MDG

Kilde: Miljøpartiet De Grønnes arbeidsprogram for stortingsperioden 2017-2021 og deres Prinsippprogram.

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel "fredstekst"
80 sider/ 32 939 ord	9 sider/ 2 415 ord	8 sider/ 1 628 ord	1628/353,54=4,6%

Indikatorer:

73. Fredsvisjon

- Har eget kapittel titulert: "FRED OG INTERNASJONAL KONFLIKTLØSNING"

Miljøpartiet De Grønne legger ikkevoldsprinsippet til grunn for alle områder av politikken. Økologisk og sosial bærekraft, demokrati og menneskeverd forebygger konflikter gjennom fjerning av strukturell vold i fredstid. Ikkevoldelig motstand og dialog er egnede verktøy til å dempe og løse konflikter når de oppstår. Det er mulig å utvikle en ikkevoldskultur der behovet for voldsmakt er redusert til et minimum og krig betraktes som usivilisert.

Norsk deltagelse i internasjonale militære operasjoner må være foranlediget av et FN-mandat og det må foreligge enighet om at formålet er å redde og beskytte liv gjennom å hindre ytterligere voldsbruk.

Når regimer utsetter sine egne borgere for folkemord og tilsvarende forbrytelser mot menneskeheten har verdenssamfunnet rett og plikt til å gripe inn.

Økonomien skal underordnes sunne økologiske prinsipper og fremme fred og rettferdighet både lokalt og globalt.

For De Grønne er det et mål i seg selv at jordens ressurser fordeles rettferdig mellom alle mennesker og forvaltes slik at fremtidige generasjoner har like gode muligheter som oss. Derfor hører en ansvarlig klima- og miljøpolitikk, økt bistand og innsats for sosial rettferdighet, internasjonalt fredsarbeid og nedrustning uløselig sammen.

Dette programmet er et uttrykk for De Grønnes utvidede solidaritetsbegrep: solidaritet med andre mennesker, solidaritet med fremtidige generasjoner og solidaritet med dyr og natur.

74. Krigsmotstand

Vi er overbevist om at ikkevoldelig motstand og dialog er gode verktøy til å dempe og løse konflikter, og vi vil alltid strekke oss etter en fremtid der behovet for voldsmakt er redusert til et minimum.

En slik utvikling må vokse frem gradvis ved å bygge gjensidig tillit og fellesskap på tvers av grensene.

Militære midler må i tråd med FN-pakten være absolutt siste utvei, og kombineres med sivil, ikke-voldelig og humanitær innsats, også i etterkant. Norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner må være foranlediget av et FN-mandat.

Hele 80 prosent av skipsfarten i Arktis går gjennom norske farvann. Derfor er bærekraftig og fredelig utvikling i Arktis et sentralt mål for grønn utenrikspolitikk.

75.Heve terskel for å krig

Det er avgjørende for De Grønne at beslutninger om bruk av militærmakt kombineres med forpliktende planer for humanitær hjelp, gjenoppbygging og fredsbygging, og sikrer grunnleggende menneskerettigheter.

MDG vil:

- At Norge skal fremme ikkevoldelig konflikthåndtering i alle relevante fora.
- Endre grunnloven slik at norsk deltakelse i krigsoperasjoner i utlandet må vedtas av Stortinget.
- Arbeide for grundige evalueringer av norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner

76.Defensiv forsvarspolitikk

De Grønne vil jobbe for at NATO holder seg innenfor kjerneoppdraget og bidrar til avspenning i Europa.

Godt samarbeid mellom sivile og militære aktører er viktig for vår forsvarsevne og beredskap. De Grønne ønsker også et tettere forsvarspolitisk samarbeid med våre nordiske naboland.

Heimevernet har en viktig rolle i et folkelig forankret forsvar og MDG er mot nedskjæringene i denne forsvarsgrenen. Grenen bør styrkes, også med tanke på Heimevernets viktige rolle som del av den sivile katastrofeberedskapen.

De Grønne vil opprettholde norsk medlemskap i NATO, men aktivt arbeide for at

forsvarsalliansen skal holde seg innenfor kjerneoppdraget. Det betyr at vi vil prioritere fredelig konfliktløsning, forebygging av konflikt og forsvar av medlemmenes territorium fremfor såkalte "out-of-area"-operasjoner.

Avspenning må fortsatt være et viktig mål for norsk forsvars-, sikkerhets- og utenrikspolitikk.

De Grønne vil derfor også arbeide for at NATO unngår å øke spenningsnivået i Europa eller i konfliktsoner i andre deler av verden. Samtidig mener vi at Norge må jobbe for at NATO-samarbeidet ikke skal basere seg på bruk av kjernevåpen.

MDG vil:

- Gå imot utplassering av rakettskjold i NATO-regi på norsk jord
- Styrke det nordiske forsvarssamarbeidet, blant annet innen informasjonsdeling, øvelser og samarbeid om utvikling og innkjøp av utstyr.
- Føre en tydelig og dialogbasert ruslandspolitikk med vekt på menneskerettigheter, demokrati og folkerett, og med mål om et vedvarende godt naboskap og sivilt samarbeid, særlig i Barentsregionen.

77.Nedrustningspolitikk

De Grønne bærer på en langsiktig visjon om en verden der global nedrustning og avskaffelse av masseødeleggelsesvåpen er mulig.

Norge har vært et foregangsland i å innføre internasjonale forbud mot klasevåpen og landminer. De Grønne ønsker tilsvarende innsats i arbeidet for et forbud mot kjernevåpen

Vi vil også arbeide for internasjonalt regelverk som rammer autonome, robotstyrte våpen.

De Grønne mener Norge aktivt bør bidra til internasjonal konfliktløsning og at vi bør innta en ledende rolle i kampen for en kjernevåpenfri verden

MDG vil:

- Arbeide for global nedrustning.
- Arbeide aktivt for et internasjonalt forbud mot atomvåpen, på linje med forbudene mot andre masseødeleggelsesvåpen.
- Legge til rette for styrket informasjonsarbeid om de humanitære og økologiske konsekvensene av atomvåpen.

- Arbeide for internasjonalt regelverk mot autonome, robotstyrte våpensystemer.

78. Begrensning av militært forbruk

MDG vil:

- Arbeide for forutsigbar, langsiktig finansiering av Forsvaret
- Redusere innkjøpet av F-35 jagerfly
- Øke finansieringen av Heimevernet for å ivareta et sivilt forankret minimumsforsvar

79. Våpenindustri og våpenhandel

MDG vil:

- Trekke SPU ut av investeringer i våpenindustrien.
- De Grønne ønsker også en langt mer restriktiv politikk for norsk våpeneksport, for å hindre at norskproduserte våpen ender opp i land som begår alvorlige menneskerettighetsbrudd.
- Sikre at norske våpenprodusenter ikke skal ha anledning til å selge våpen til autoritære regimer og til stater som begår alvorlige menneskerettighetsbrudd.
- Arbeide for krav om sluttbrukererklæring fra alle land som kjøper våpen og ammunisjon produsert i Norge.

80. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

MDG vil:

- Styrke beskyttelsen av varslere, slik at det blir enklere å avsløre skadelige forhold uten å bli straffet eller utsatt for andre negative sanksjoner.
- Gjøre Norge til en internasjonal trygg havn for gravende journalister, kilder og varslere.
- Gi varslere som avslører alvorlige kritikkverdige forhold rett på økonomisk oppreisning for eventuelle tapte inntekter og tort og svie.
- Retten til å oppsøke informasjon og kommunisere uten å bli overvåket av

myndigheter eller bedrifter må derfor vernes

- De Grønne vil behandle digitale rettigheter på linje med øvrige borgerrettigheter.
- Kreve slutt på Sveriges overvåking av norsk internett-trafikk gjennom FRA-loven, samt all annen tilsvarende masseovervåkning utført av andre stater.

81. Styrking av FN og folkeretten

Vi vil jobbe for jevnere fordeling av makt ved å bygge et sterkere internasjonalt rettssystem og et mer slagkraftig FN med et større tyngdepunkt i generalforsamlingen der alle land er representert

Norsk deltakelse i militære operasjoner utenlands må være folkerettslig forankret, og skal ikke gå på bekostning av Forsvarets primæroppgave.

MDG vil:

- Ha som forutsetning for norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner at de er i tråd med folkeretten og foranlediget av et FN-mandat.
- Stille krav om at operasjoner der Norge deltar følger internasjonal humanitær rett, samt bidra til at alle FN-soldater får grundig folkerettslig opplæring.

82. Fredskultur

De Grønne ser på ikkevoldelig motstand og dialog som egnede verktøy til å dempe og løse konflikter når de oppstår. Vi vil bidra til en kultur der bruk av voldsmakt reduseres til et minimum.

De Grønne vil i økende grad prioritere forebygging fremfor reparasjon på alle områder i samfunnet.

Vi vil bekjempe alle former for diskriminering, og føre en normkritisk og feministisk politikk for å bygge ned frihetsberøvende maktstrukturer.

MDG vil:

- Domfelt for vold i nære- og æresrelaterte forbrytelser skal ha elektronisk lenke, s.k. omvendt voldsalarm. Denne praksisen skal praktiseres strengt.
- Sikre vern mot diskriminering på bakgrunn av livssynstilhørighet og kulturell tilhørighet.

- Ulykker, terror og kriminalitet må forebygges, og samfunnet må ha beredskap til å håndtere kriser.
- Styrke innsatsen for rehabilitering av lovbrytere gjennom forsoning med ofrene og samfunnet for øvrig.
- Gå imot generell bevæpning av politiet.

83.Fredsundervisning

Skolen er også en egnet arena for å lære barn medmenneskelighet, toleranse, empati og ikke-vold.

MDG vil:

- Bygge kompetanse og kapasitet innen miljøinnsats og fredelig konfliktløsning.
- Livsmestring må derfor løftes frem i skolen. Sammen med oppvekst- og helsepolitikken, er dette vårt viktigste grep mot utenforskap, dårlig helse og lav deltakelse.
- Øke kompetansen hos ledere slik at de kan bidra til å skape et inkluderende sosialt miljø.
- Øke fokus på utvikling av lærernes relasjonskompetanse i lærerutdanningen.”
- Erstatte faget KRLE med faget FRED (filosofi, religion, etikk, dialog) som et inkluderende og mangfoldig religions- og livssynsfag i norsk skole.

84.Fredsskatt

MDG vil:

- Opprettholde dagens verneplikt, men også ivareta retten til å nekte militærtjeneste av samvittighetsårsaker.

85.Fredsdepartement

86.Sivile fredsstyrker

MDG vil:

- Styrke det norske bidraget til sivil overvåkning av internasjonale konfliktsituasjoner, og øke støtten til internasjonale sivilsamfunnsaktører som beskytter sivile mot vold og overgrep.
- Styrke Sivilforsvarets evne til å respondere i kriser og unntakssituasjoner i Norge.
- Styrke Sivilforsvarets evne til å respondere i kriser og unntakssituasjoner i Norge, og bygge kompetanse og kapasitet innen miljøinnsats og fredelig konfliktløsning.
- Kartlegge hvor frivillige aktører kan bidra i beredskapsarbeid og sikre god koordinering.
- Sikre forsvarlige økonomiske rammer for frivillige organisasjoner som bidrar i beredskapsarbeid.

87. Støtte til fredsbevegelsen

- Programmet har et eget kapittel kalt "Sivilsamfunn og frivillighet".

Frivilligheten i Norge er en enorm ressurs for samfunnet og demokratiet som De Grønne vil støtte opp og styrke.

Vi lever i et trygt og velstående samfunn. Dette er takket være bevegelser som har samlet folk om det som i utgangspunktet fremsto som utopier.

Demokrati er mer enn stemmerett. De Grønne vil derfor styrke lokaldemokratiet, sivilsamfunnet og frivillige organisasjoner og sørge for åpne og inkluderende demokratiske prosesser.

MDG vil:

- Sikre forutsigbar støtte til frivillige organisasjoner.

(Lyttende – villige til å høre på råd. Viser endringsvilje.)

- Være pådriver for at det frivillige arbeidet og sivilsamfunnet har gode og forutsigbare vilkår.
- Sikre mer langsiktighet i støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner og redusere statlige føringer på hva pengene skal brukes til, samt reversere krav til høyere egenandel ved prosjektstøtte.
- Gi frivillige organisasjoner fullt fradrag for merverdiavgift.
- Forenkle lover, regler og rapporteringskrav som gjelder frivilligheten.

- Utvide ordningen med tilskudd til organisasjoner som bidrar til integrering i kommunene.
- Legge til rette for frivillige og ideelle aktører i offentlige anbudsprosesser.
- Stimulere til flere innovasjonssentre ved universitetene som kan samarbeide med lokale og regionale aktører om sosialt og grønt entreprenørskap.

88. Fred i utviklingspolitikken

MDG vil (i bistandssammenheng): Aktivt støtte ikkevoldelige aktører som kjemper for demokrati og menneskerettigheter, og støtte opplæring i ikkevold.

89. Kvinner fred og sikkerhet

Både i konfliktsituasjoner og som flyktninger er kvinner og barn ofte særlig utsatte. De Grønne vil derfor støtte målrettede hjelpetiltak på området.

90. Ungdom fred og sikkerhet

MDG vil: At barn og unge skal ha rett til medbestemmelse etter evne i alle sammenhenger som angår dem.

Kristelig Folkeparti

Kilde: Stortingsvalgsprogram 2017-2021

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
151 sider/ 69 790 ord	Inkludert i "ideologi" kapittel	11 sider 2 859 ord	2859/697,9= 4,01 %

Indikatorer:

91. Fredsvisjon

DE KRISTENDEMOKRATISKE VERDIENE forplikter til arbeid for forsoning og fred. I sikkerhetspolitikken vil kristendemokrater alltid gi ikke-voldelige løsninger en forrang. Utgangspunktet må alltid være at det er galt å ta et menneskeliv. Alle andre alternativer skal være utprøvd før man tar i bruk vold og militærmakt for å løse konflikter eller gjenopprette fred og sikkerhet.

Nestekjærligheten gjelder alle mennesker, uavhengig av hvem de er og hvor de bor. Den inkluderer selv de vi måtte oppfatte som våre fiender, og den krever aktiv handling.

Alle mennesker er likeverdige uavhengig av alder, prestasjoner, kjønn, seksuell legning, hudfarge, tro eller andre forskjeller mellom mennesker. Vi er forpliktet til å arbeide for likeverd, likestilling og realiseringen av menneskerettighetene for alle mennesker.

HVER DAG krenkes menneskeverdet til svært mange mennesker. Vold og væpnet konflikt frarøver mennesker retten til liv.

KrF mener menneskeverd betyr at alle mennesker har ukrenkelig verdi og at samfunnet blir fattigere hvis det ikke gis rom for mangfold.

Terrorisme som virkemiddel kan aldri anerkjennes i noen av disse konfliktene. I de fleste tilfeller vil konfliktene best løses ved dialog og ved at partene er villige til å inngå kompromiss.

Religion blir brukt til å bygge opp under konflikt, men den kan også brukes positivt til løsning på konflikten. Derfor bør religion og forståelse av denne være en sentral del av fredsbyggende arbeid.

Økt spenning mellom NATO og Russland har de siste årene stilt forholdet til vår største nabo på prøve. Nordområdene må fortsette å være et område preget av lavt spenningsnivå og internasjonalt samarbeid. Vi må fortsette samarbeidet med Russland om enklere grensepassering og større muligheter for økonomisk samarbeid og kulturutveksling på tvers av grensen, ikke minst mellom våre urfolk.

Norge må imidlertid stå sammen med Europa og våre allierte når det er nødvendig å reagere på Russlands handlemåte ovenfor sine naboland og påtale brudd på menneskerettighetene og folkeretten. Samtidig må det være et langsiktig mål å få til et godt samarbeid og naboforhold, både i relasjon til Russland og øvrige nasjoner i nærområdene. Norge må være en pådriver for samarbeidet i Arktisk råd. Ressursene i nordområdene må kartlegges og forvaltes på en god måte samtidig som norsk tilstedeværelse og beredskap styrkes.

KrF vil

- søke å bevare et godt forhold til Russland og legge til rette for økt lokalt samarbeid på tvers av grensen.
- sørge for en konsekvent suverenitetshevdelse i nordområdene

92. Krigsmotstand

Den langvarige Israel-Palestina konflikten virker mer og mer fastlåst, og konfliktene i Jemen og Syria bidrar til å forverre forholdet mellom regionale stormakter og arbeidet for fred.

Situasjonen i Syria preger hele regionen, og kan bare finne sin løsning i at partenes tyngste støttespillere i nærområdene og blant stormaktene viser vilje til å forhandle om fred. Regionale stormakter, samt USA og Russland har et særlig ansvar. Her bør en politisk forhandlingsløsning, ha prioritet, fremfor bruk av militære virkemidler med usikkert resultat.

Det må samarbeides med nye generasjoner på jødisk og arabisk side som ønsker å bygge fred og fremtid for hardt prøvede folkeslag. Forslag om handelsboikott og lignende bidrar ikke til å skape grobunn for fred.

KrF vil at Norge styrker forsknings- og utviklingsarbeid, handel, turisme og kulturutveksling med Israel.

KrF vil

- arbeide for å styrke Norges kapasitet til å bidra som tilrettelegger for freds- og forsoningsprosesser der partene ønsker norsk medvirkning.
- stå opp for de forfulgte kristne, og gjennom politiske kanaler støtte dem og trygge deres situasjon.

93. Heve terskel for å krig

KrF vil arbeide for at menneskeverdet skal respekteres også i stridshandlinger

hvor faren for brutalisering og uetiske alternativer er sterkt til stede.

Forsvaret må trene på holdninger, etikk og ledelse for bevisstgjøring og mestring av krevende dilemmaer.

94. Defensiv forsvarspolitik

For KrF er det et forsvarspolitisk mål å forebygge krig og konflikter, hevde landets suverenitet og bidra til å fremme en fredelig utvikling i verden.

KrF mener at freds- og diplomatisporet skal være det virkemiddelet man primært benytter overfor andre stater og folk. I situasjoner der militærmakt er påkrevet for å bringe situasjonen under kontroll og forhindre folkemord eller andre ekstreme overgrep mot sivilbefolkningen, må imidlertid Norge være villig til å ta sin del av et internasjonalt ansvar.

Internasjonale operasjoner må alltid tilpasses Forsvarets oppgaver hjemme og hvilke kapasiteter som kan brukes utenlands.

KrF mener verneplikten er viktig å holde fast ved, fordi den sikrer en tilknytning mellom folk og forsvar og bidrar til rekrutteringen til Forsvaret ved at de kan velge de best egnede kandidatene til tjenesten.

NATO er hjørnesteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Norge må fremdeles opptre som en pålitelig aktør innenfor NATO-samarbeidet. Vi må bevare et godt forhold til USA og sørge for at amerikanerne tar en aktiv interesse i norsk sikkerhet, men også være villige til å si klart fra dersom vi er uenige i deres politikk.

Vi må samarbeide nært med EU og europeiske allierte, og sørge for at Norges interesser blir ivaretatt i utviklingen av EUs sikkerhetspolitikk. Norge må også videreutvikle det nordiske forsvarspolitiske samarbeidet med Sverige og Finland.

Forsvaret må også i fremtiden være organisert slik at Norge lett kan ta del i NATO-operasjoner i utland og innland.

Blant annet er økt terrorisme en sikkerhetsrisiko, og for å møte dette er vi avhengige av en velfungerende etterretningstjeneste. Dette er også et viktig bidrag til NATO og våre allierte. God etterretning er i seg selv konfliktforebyggende.

KrF mener totalforsvarskonseptet og viktigheten av godt sivilt-militært samarbeid bygger oppunder behovet for et robust og velfungerende forsvar.

KrF vil

- sikre fortsatt norsk medlemskap i NATO og bevare et godt forhold til våre allierte i forsvarsalliansen.

Det sikkerhetspolitiske samarbeidet i Norden må forsterkes videre på tvers av ulike tilknytning til NATO og EU.

95. Nedrustningspolitikk

KrF vil arbeide for å styrke og opprettholde humanitærretten. I dette ligger også folkerettens krav til bruk av droner i krigføring.

KrF vil arbeide for en streng regulering av inhumane våpentyper og et internasjonalt forbud mot brannvåpen.

KrF vil også føre en restriktiv politikk for å sikre nødvendig kontroll over utviklingen av militær robotteknologi og helautonome våpen.

Atomvåpen har kapasitet til å utslette alt menneskeliv og kan utløse alvorlige klimaendringer og er en alvorlig trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. KrF vil arbeide for et humanitært løft for et forbud mot atomvåpen og ønsker at Norge skal være en sentral aktør i dette arbeidet.

KrF vil:

- arbeide langsiktig for et forbud mot atomvåpen og full iverksettelse av ikke-spredningsavtalen.
- at Norge må innføre et nasjonalt moratorium på helautonome våpen og robotsoldater.
- at Norge skal jobbe for åpenhet internasjonalt rundt testing og utvikling av helautonome våpen og robotsoldater.

96. Begrensning av militært forbruk

Spesielt i Troms og Finnmark må Hæren øke sin tilstedeværelse og kampkraft, blant annet ved at Grensevakten styrkes og at det etableres en permanent hærstyrke i Finnmark. En mobil brigadestruktur med hovedbase i Nord-Norge er viktig for å ha et troverdig terskelforsvar.

KrF støtter investeringene i nye ubåter. Med bakgrunn i økt aktivitet for Sjøforsvaret i nordområdene, er det viktig at det etableres en marinebase i Nord-Norge.

KrF mener det er helt nødvendig med kjøp og innfasing av nye kampfly. Vi trenger også gode maritime patruljefly for etterretning, overvåking og situasjonsforståelse.

KrF mener de gjentakende nedprioriteringen som Heimevernet har vært utsatt

for ikke er i samsvar med den sikkerhetspolitiske situasjonen vi har med økt bruk av målrettet terrorisme.

Krf vil:

- vurdere en gradvis økning av forsvarsbudsjettets bevilgninger til 2 % av BNP, i samsvar med de forpliktelser som Norge har sagt ja til å påta seg som medlem i NATO.
- prioritere økt kapasitet med operative enheter i alle tre forsvarsgrener i nordområdene og vise tilstedeværelse ved å beholde militære baser, anlegg og ledelsesfunksjoner i Nord-Norge.
- støtte effektiviseringstiltak som ikke svekker den operative forsvarsevnen.
- styrke etterretning, overvåkning og rekognosering for å sikre muligheten til å respondere med riktig og tilpasset militær innsats når det er nødvendig.

97.Våpenindustri og våpenhandel

Illegitim våpeneksport er med på å undergrave utvikling og opprettholde liv i voldelige konflikter og krig. Stortinget har ratifisert den internasjonale våpenhandelsavtalen (Arms Trade Treaty), og Norge er rettslig bundet til å følge denne og tilpasse nasjonalt lovverk. KrF vil arbeide for at det blir en robust implementering og gjennomføring av avtalen, både i Norge og internasjonalt.

KrF vil også innføre krav om sluttbrukererklæring fra alle land Norge selger våpen til, dette skal også være et krav ved salg til NATO-land. Det siste bør bygge på en felles NATO-norm, i lys av det omfattende våpensamarbeid innad i alliansen.

KrF vil arbeide for bedre sikring av norsk våpeneksport, styrke kontrollen for å forhindre at det havner på avveie og videreutvikle de strenge etiske retningslinjene for norske våpenprodusenter.

KrF vil

- at Norge skal innføre sluttbrukererklæring for all eksport av norsk militærmateriell og skjerpe etterkontrollmekanismene, også til NATO-land etter nærmere regler.
- arbeide for felles internasjonale standarder for sporingsmekanismer på våpen og ammunisjon.
- at det skal gis økt innsyn i begrunnelser for avslag på og innvilgelser av søknader om norsk våpeneksport og spesifisering av hvilke kriterier som

legges til grunn for hvert enkelt avslag.

- stanse all norsk eksport av våpen og våpenkomponenter til autoritære regimer hvor det er risiko for at våpnene misbrukes til intern undertrykking, ytre aggresjon eller grunnleggende brudd på menneskerettighetene og tolke EU-kriteriet for menneskerettighetssituasjonen i mottakerland strengere enn i dag.

98. Styrking av FN og folkeretten

Folkeretten og andre rammer for maktbruk i militære operasjoner må etterleves. Bruk av militærmakt skal kun benyttes dersom det er ytterst nødvendig.

FNs arbeid med menneskerettigheter, fredsbygging og sikkerhetsarbeid må styrkes. En reform av sikkerhetsrådet står sentralt i dette arbeidet, og det må jobbes aktivt for nødvendige strukturelle endringer.

All bruk av militærmakt må forankres i folkeretten og prinsippene om rettferdig krig.

Norske militære styrker bør i større grad enn i dag bidra til FNs fredsbevarende operasjoner der vi har kapasitet og mulighet til dette. Norges bidrag til internasjonale militære operasjoner må ha forankring i folkeretten, fortrinnsvis gjennom mandat fra FNs sikkerhetsråd.

SOM KRISTENDEMOKRATER mener vi de grunnleggende verdiene fremmes best gjennom demokratiet som styringsform, rettsstatens prinsipper og fredelig internasjonalt samarbeid basert på folkeretten.

Folkeretten skal sikre at forholdet mellom stater bygger på rett fremfor makt. Menneskerettighetene skal sikre at den enkeltes friheter og rettigheter beskyttes og fremmes av statene.

Behovet for globale fora og avtaler vokser. Det gjelder handel, klima og global helse så vel som migrasjon, fred og sikkerhet. En verden preget av globalisering trenger samlende møtesteder for å finne forpliktende løsninger.

Det er i statenes og enkeltmenneskers/menneskehetens interesse å slutte opp om FN som folkerettens høyeste organ og plattform for å sikre menneskerettighetenes universelle gyldighet.

KrF vil:

- arbeide for et spisset og mer effektivt FN, både administrativt og operasjonelt.
- arbeide for at det sivile samfunn brukes mer aktivt av FN der det gir økt effektivitet.

- arbeide for en reform av FNs sikkerhetsråd, når det gjelder vetorett og sammensetning, uten at stormaktenes lojalitet og deltakelse undergraves.
- fremheve at respekt for og oppfølging av de universelle menneskerettighetene
- tydelig må ligge til grunn for arbeidet i FNs menneskerettighetsråd.
- at Norge fortsatt skal kunne bidra til internasjonale militære operasjoner som har en klar forankring i folkeretten.
- at Norge i større grad bør være åpen for å delta i FNs fredsbevarende operasjoner, særlig i fattige land.

99. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

KrF vil

- sette ned et offentlig utvalg for å styrke personvernets stilling i Norge.

Det er viktig å arbeide aktivt for at antiterror-arbeidet ikke undergraver demokratiets prinsipper og at respekten for menneskerettighetene og rettslige prinsipper opprettholdes.

100. Fredsundervisning

KrF vil ha en skole med et bredt syn på kunnskap og kompetanse i tråd med UNESCOs fire søyler for læring.

DVS: UNESCOs fire søyler for livslang læring: Elevene må lære å vite, å gjøre, å være og å leve sammen.

KrF vil:

- arbeide for at alle grunnskoler og videregående skoler har et undervisningsopplegg for å forebygge radikaliserings.
- holde kampen mot mobbing og krenkende atferd høyt på den politiske dagsordenen, og ha en løpende vurdering av omfanget og effekten av de tiltakene som settes inn for å sikre nulltoleranse mot mobbing.

101. Fredskultur

Forebygging er det beste verktøyet for å bekjempe kriminalitet. Tiltakene må rettes mot barn og unge som er i faresonen. Frivillig og ideell sektor er et viktig bidrag inn i dette arbeidet.

Innsatsen for å forebygge og redusere voldtekter må intensiveres, blant annet

med holdningsskapende arbeid, synlig politi, raskere og bedre etterforskning og en mer restriktiv skjenkepolitikk

KrF mener det må drives aktivt holdningsskapende arbeid for å unngå anonym mobbing via applikasjoner og programmer.

Kulturvirksomheter fremmer demokratiet ved å gi møteplasser for offentlig samtale, ved å bidra til oppfyllelse av ytrings- og informasjonsfriheten i samfunnet, ved å bidra til dannelsen, ved å skape meninger som utfordrer til holdninger, ved at de har en siviliserende virkning og ved å bidra til «uenighetsfellesskapet».

KrF vil

- arbeide for inkludering av sivilsamfunnsaktører, inkludert religiøse aktører og ledere, i det langsiktige forebyggingsarbeidet mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme, både nasjonalt og internasjonalt. Disse må inkluderes i utviklingen av nye strategier og handlingsplaner.
- styrke kampen mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme, herunder forebyggende tiltak og exit-tiltak.
- legge til rette for dialog mellom mennesker som tilhører forskjellige religioner og livssyn gjennom økonomisk støtte til paraplyorganisasjoner for trossamfunnene.
- intensivere arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, blant annet i samarbeid med frivillige organisasjoner. Etablering av holdningsskapende tiltak og lavterskeltilbud i regi av frivillige organisasjoner må styrkes.

102. Fredsskatt

103. Fredsdepartement

104. Sivile fredsstyrker

KrF vil sikre Sivilforsvarets fremtid som en relevant og slagkraftig statlig forsterkningsressurs for nød- og beredskapsstatene, blant annet ved nødvendig investeringer samt hensiktsmessig og riktig utstyr og materiell.

Totalforsvarskonseptet skal sikre gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn i hele krisespekteret. KrF mener totalforsvarskonseptet må styrkes.

KrF vil:

- styrke Sivilforsvaret som statlig forsterkningsressurs.

105. Støtte til fredsbevegelsen

Et levende folkestyre næres av folkelig deltakelse, et sterkt lokaldemokrati og et livskraftig sivilsamfunn

Ut fra et kristendemokratisk perspektiv utgjør ideelle organisasjoner den tredje vei i samfunnet mellom stat og marked. Ideell virksomhet er en helt sentral del av samfunnets sosiale kapital. Gode rammevilkår for ideelle og private aktører sikrer spredning av makt, og hindrer en sterk stat.

Et sterkt sivilsamfunn er en forutsetning for et levende demokrati. Målrettet bistand til styrking av frivillige organisasjoner i utviklingsland og deres evne til å drive påvirkningsarbeid må derfor være en viktig del av en helhetlig utviklingspolitikk. Det er sivilsamfunnsorganisasjonene som er den beste sikkerheten mot utviklingen i retning autoritære styrever, ulikhet og sosial uro.

En samstemt politikk for utvikling innebærer at Norges totale politikk tilpasses slik at den så langt det er mulig ikke begrenser utviklingslandenes utviklingsmuligheter. Kort og godt handler samstemthet om å unngå at Norge gir med den ene hånden og tar med den andre. KrF vil jobbe for en samstemthetsreform av norsk politikk, med målsetning om at alle sider ved norsk politikk som kan ha påvirkning på utviklingslandene trekker i same retning. Dette krever aktiv prioritering og koordinering i den politiske hverdagen.

KrF vil:

- ha et regjeringsoppnevnt råd bestående av representanter for blant annet næringslivet, forskning og det sivile samfunn for å sikre en bred debatt rundt samstemt utvikling, slik som foreslått av samstemthetsutvalget.
- opprettholde frivillige organisasjoners sentral rolle i norsk bistand gjennom å styrke bevilgningene og utvide lengden på rammeavtalene.
- gi frivillige organisasjoner, herunder idrettslag, fullstendig fritak for moms
- gi et godt SFO-tilbud, der frivillige og ideelle organisasjoner slippes til for å gi et tilbud med større bredde og variasjon.

106. Fred i utviklingspolitikken

Krig og konflikt er et hinder for å oppnå menneskerettighetene og sosial og økonomisk utvikling overalt i verden. Smitteeffekten av disse konfliktene går langt utover de områdene hvor konflikten faktisk utspiller seg. Det er derfor

stadig viktigere å bidra til konflikthåndtering og legge vekt på forebygging.

Krf vil:

- at prioriteringene for bistanden forankres i Stortinget gjennom flerårige langtidsplaner, og en «bistandsnøkkel» som angir fordelingen av bistandsbudsjettet til ulike formål.

(her nevnes ikke fredsarbeid som prioritert område).

- at FNs bærekraftsmål skal ligge til grunn for norsk utviklingspolitikk.
- sikre at den norske bistanden til aktører i internasjonale konflikter ikke bidrar til korrupsjon eller fremme av hatpropaganda.
- etablere kontrollrutiner som sikrer at norsk bistand ikke går til å finansiere kjøp av våpen og terrorisme, herunder økonomiske bidrag til personer som er dømt for terrorhandlinger.

107. Kvinner fred og sikkerhet

KrF vil arbeide for at kvinners sårbare situasjon i krig og konflikter, og i arbeid med fred og sikkerhet må få en større oppmerksomhet, jf. FN-resolusjon 1325. Kvinner rammes hardt i dagens konflikter og blir ofte utsatt for målrettede angrep. Forebygging og håndtering av seksualisert vold i væpnet konflikt må vektlegges, jf. FN-resolusjon 1820.

Norge må fortsette å sikre at kvinners deltakelse i fred og sikkerhetsspørsmål økes og at FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og påfølgende resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet implementeres. Dette gjelder ikke kun å beskytte kvinner mot seksuell vold i krig, men også å sikre at kvinner deltar, på lik linje med menn, i fredssamtaler og forhandlinger. Kvinners deltakelse må prioriteres i FNs fredsoperasjoner og i fredsmekling.

Krf vil:

- være strengere når det gjelder Norges implementering av FNs resolusjon 1325 og stille større krav til at kvinner deltar i fredssamtaler, spesielt der hvor Norge spiller en aktiv rolle.
- prioritere oppgradering og tilrettelegging for kvinner i Forsvaret, både i førstegangstjenesten og for videre tjeneste i forsvarsgrenene.

108. Ungdom fred og sikkerhet

KrF har vært en pådriver for at FN skal ha en egen resolusjon om barn og unge og fred og sikkerhet, og en slik resolusjon ble vedtatt i 2015. Norge må følge opp

denne resolusjonen i freds- og sikkerhetsarbeid.

Krf vil:

- styrke arbeidet for å inkludere ungdom i fredsbyggende arbeid, som forutsatt i FNs resolusjon 2250.

Venstre

Kilde: Stortingsvalgsprogram 2017-21 og Prinsippprogram, sist revidert i 2015

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
198 sider/ 62 130 ord	5 618 ord	8 sider/ 1 869 ord	1869/677,48= 2,76 %

Indikatorer:

109. Fredsvisjon

Ingen samfunnstilstand strider mer mot et liberalt menneskesyn enn krig. Intet må stå uprøvd for å forebygge at krig skal bryte ut, og for å forhindre at beredskapen for en krigstilstand krenker liberale verdier. Venstre mener at det skal svært tungtveiende argumenter til for at kriger som ikke er sanksjonert i FNs sikkerhetsråd, kan rettferdiggjøres. Kun akutte humanitære kriser rettferdiggjør militære aksjoner som ikke er sanksjonert i FNs sikkerhetsråd.

Det er i alles interesse å forebygge terrorisme, løse væpnede konflikter og utrydde pandemier. Fred og sikkerhet overalt i verden er alle liberaleres moralske plikt.

Bare gjennom internasjonalt samarbeid kan vi forebygge krig og konflikt og skape fred.

Krig og konflikt forebygges gjennom tett og forpliktende samarbeid mellom folk og nasjoner. Sterke globale institusjoner og et felles globalt rammeverk, gir små stater som Norge mulighet for innflytelse og beskyttelse. Samtidig hindrer institusjonene større land i å tvinge gjennom viljen sin uten å ta hensyn til fellesskapet.

Fremvekst og utvikling av frihet, demokrati, rettsstat og ansvarlig markedsøkonomi er den sikreste veien mot internasjonal fred og sikkerhet.

Norsk sikkerhet ivaretas best gjennom økt handel, samkvem, samarbeid og dialog med flest mulig land.

Venstre mener at det norske forsvaret må bygge på NATO, verneplikten og totalforsvaret og at norsk sikkerhet best ivaretas gjennom internasjonalt samarbeid, handel og dialog.

Venstre søker globale løsninger og står opp for en global rettsorden, samarbeid, handel og samkvem der andre partier ønsker stengte grenser og isolasjon

Vi vil jobbe for et verdenssamfunn der alle mennesker deler de samme grunnleggende rettigheter, og der forskjellige kulturer kan leve side om side i

frie samfunn.

Venstre mener Norge må bidra til større respekt for menneskerettighetene, sterkere internasjonale institusjoner og til å legge til rette for et mer mangfoldig sivil samfunn.

FN er vår viktigste arena i de store internasjonale spørsmål. NATO-medlemskapet er vår sikkerhetsgaranti. EU vår viktigste partner når det gjelder handel og europeisk politikk.

Venstres mål for globalt samarbeid er: å styrke samarbeidet i Nordområdene for å sikre bærekraftig forvaltning av naturressurser og varig fred

Nordområdene må bevares som en region preget av internasjonalt samarbeid og lav spenning. Vi vil legge vekt på forpliktende avtaler med andre land og overnasjonale organisasjoner som sikrer varig fred og en forsvarlig forvaltning av naturressurser i Arktis.

110. Krigsmotstand

Venstre mener andelen ungdommer som avtjener vernepliktig i hvert ungdomskull er for lav, og at det som ledd i en styrking av hæren må innkalles flere vernepliktige til tjeneste.

111. Heve terskel for å krig

I ethvert tilfelle hvor myndigheters forpliktelse til å beskytte brytes, vil Venstre kreve engasjement fra det internasjonale samfunnet – sivilt, økonomisk, diplomatisk eller i ytterste konsekvens militært.

Det vil alltid være vanskelig å forutse alle konsekvensene av en militær intervensjon. Venstre vil derfor at man skal være restriktive med bruk av slik makt.

Venstre vil:

- intensivere arbeidet med å forhindre folkemord, krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og andre grove menneskerettighetsbrudd ved å styrke prinsippet om retten til å beskytte (R2P), herunder ved bruk av diplomatiske virkemidler, økonomiske sanksjoner og, i ytterste instans, ved militær intervensjon

112. Defensiv forsvarspolitik

Gjennom NATO er Norge i stand til å forsvare sine grunnleggende sikkerhetsinteresser, men også økonomiske og politiske tiltak må til for å forebygge globale trusler. Venstre vil basere det norske forsvaret på verneplikt, som også kan

brukes som rekruttering til vervet tjeneste.

Det fremste formålet med det militære forsvaret er å forebygge krig og ivareta Norges sikkerhet.

Venstre mener at norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk må være forutsigbar og bygge på både avspennende og beroligende tiltak.

NATO-medlemskapet er grunnmuren i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Samtidig må det forsvarspolitiske samarbeidet i Norden og med EU videreutvikles.

Europa må ta et større ansvar for egen sikkerhet innenfor rammen av NATO.

Venstre er positiv til en felles europeisk sikkerhetspolitikk. EU vil også kunne være en viktig aktør i konfliktområder med en humanitær dimensjon, særlig der NATO eller USA velger ikke å delta.

Venstre mener at hæren må styrkes. Det er stort behov for landstyrker som også kan bidra i operasjoner i utlandet, og hærstyrkene utgjør den største andelen av slike bidrag.

I tillegg er tettere forsvarssamarbeid en effektiv måte å hindre konflikter og sikre forbrødring mellom nasjoner.

Venstre vil:

- ha et sterkt og bredt forankret norsk forsvar
- ha et sterkt europeisk forsvarssamarbeid i NATO

113. Nedrustningspolitikk

Norge må være en pådriver for å få alle atommakter til å underskrive og iverksette prøvestansavtalen for atomvåpen, samt starte arbeidet med en global konvensjon som på sikt forbyr atomvåpen i tråd med forpliktelsene gitt i Ikkespredningstraktaten (NPT).

Vi mener at Norge må opprettholde våre selvpålagte begrensninger innen NATO og arbeide for å oppheve NATOs strategi for førstebruk av atomvåpen.

Venstre vil arbeide for videre styrking av krigens folkerett, herunder å styrke arbeidet mot landminer og klasevåpen og å arbeide for et internasjonalt forbud mot brannvåpen.

Venstre vil

- arbeide for et internasjonalt forbud mot atomvåpen

- styrke arbeidet med å håndheve og få flere land til å ratifisere konvensjonene om forbud mot landminer og klasevåpen
- styrke arbeidet med å fjerne og destruere landminer og klasebomber
- arbeide for et internasjonalt forbud mot brannvåpen
- videreføre arbeidet med en konvensjon om kontroll med håndvåpen

114. Begrensning av militært forbruk

Størrelsen på ubåtvåpenet nær smertegrensen, og vi trenger høyere ambisjoner for å videreføre dette våpensystemet.

Venstre vil

- styrke hæren, blant annet ved å bygge opp en ny kampbataljon
- sikre seilings- og overvåkingskapasitet i nordområdene
- øke øvingshyppigheten i Heimevernet
- bygge opp en ny kampbataljon, samtidig som Telemark-bataljonen og andre operative enheter skal være fullt oppsatt.
- styrke hæren i Nord-Norge med etablering av en jegerbataljon i Porsanger

115. Våpenindustri og våpenhandel

Instituttet for sluttbrukererklæringer for våpen skal styrkes gjennom bedre internasjonale avtaler, blant annet for å tette eksisterende hull ved tredjelandseksport fra NATO-land slik at våpen ikke skal kunne eksporteres videre uten norsk samtykke.

Venstre vil

- ha streng kontroll med norsk våpeneksport
- Videreutvikle samarbeidet med alliansepartnere om anskaffelser av forsvarsmateriell
- kreve sluttbrukererklæringer fra alle land vi eksporterer våpen til
- sidestille kravene til eksport av A- og B-materiell

- ha forbud mot salg av militært materiell til autoritære regimer
- sikre rapportplikt til norske myndigheter for vedlikeholdsoppdrag og reservedelsleveranser for norske våpen og våpensystemer som en kontrollmekanisme for hvor norske våpen er i bruk
- arbeide for et internasjonalt system for merking av våpen og ammunisjon
- støtte arbeidet for en internasjonal konvensjon om våpenhandel

116. Styrking av FN og folkeretten

Arbeidet for trygghet handler om mer enn militær sikkerhet. For å sikre et trygt verdenssamfunn, krever det en tillit til de institusjoner som er satt til å forvalte tryggheten. En slik tillit kan vanskelig gis om borgeren ikke har innflytelse over institusjonene. Venstre mener at et demokratisert FN basert på like regler for alle er et viktig mål.

Venstre mener at det skal svært tungtveiende argumenter til for at kriger som ikke er sanksjonert i FNs sikkerhetsråd, kan rettferdiggjøres. Kun akutte humanitære kriser rettferdiggjør militære aksjoner som ikke er sanksjonert i FNs sikkerhetsråd.

FN har det overordnede ansvaret for internasjonal fred og sikkerhet.

Internasjonale operasjoner skal som den klare hovedregel være forankret i FN.

Offensiv bruk av militærmakt som ikke er godkjent av FN kan kun legitimeres i tilfeller hvor en stat eller gruppe tyr til utstrakt voldsbruk mot egne borgere eller andre stater, og hvor den eneste løsningen for å stanse volden er å sette inn militærmakt.

Venstre vil:

- at internasjonale operasjoner som den klare hovedregel skal være forankret i FN
- forankre internasjonale operasjoner i FN
- at militære operasjoner uten FN-mandat kun skal skje der det foregår utstrakt og uakseptabel voldsbruk mot egne borgere eller andre stater
- at aktører som begår krigsforbrytelser må straffeforfølges gjennom Den internasjonale straffedomstolen eller spesialdomstoler
- styrke Den internasjonale straffedomstolen (ICC) finansielt og politisk,
- arbeide for å få flest mulig nasjoner til å godta domstolenes jurisdiksjon, og for at selvstyrende territorier får muligheten til å fremme sine saker

for domstolene.

- arbeide for styrket global oppfølging av anbefalingene i de omfattende gjennomgangene - utført av høynivåpaneler og levert i 2015 - om hhv. reform av FNs fredsbyggingsarkitektur, styrking av FNs fredsoperasjoner og styrket implementering av FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet
- prioritere at Norge bidrar med militære styrker til FN-ledede fredsbevarende styrker
- supplere, og på sikt erstatte, FNs menneskerettighetsråd med en internasjonal menneskerettighetsdomstol etter modell fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD)
- styrke FNs menneskerettighetssystem ved å ratifisere tilleggsprotokoller som gir klagerett i medhold av konvensjonene, i første rekke tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen og konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- arbeide for at grunnlaget for humanitært hjelpearbeid, den internasjonale humanitærretten og humanitære prinsipper må respekteres av alle stater

117. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

Stortinget er vår viktigste politiske arena. Derfor mener vi at møtene i komitéene som hovedregel bør være åpne.

Vi mener at alle offentlige dokumenter som hovedregel bør være tilgjengelig for innsyn, og at dokumenter kan bare unntaksvis skal kunne unntas fra offentligheten.

Offentlige data skal være lett tilgjengelige, utleveres i de formater som borgeren ber om og ha en pris som ikke overstiger det offentliges kostnader ved å distribuere dem.

Venstre vil:

- at alle offentlige postjournaler skal være tilgjengelig i søkbart format slik at man letter skal kunne søke i dem med eksterne søkemotorer
- Forholdet til nabostatene våre skal bygge på bredt og praktisk rettet samarbeid forankret i internasjonale strukturer og folk-til-folk samarbeid.
- styrke yringsfriheten for offentlig ansatte
- lovfeste retten til anonym varslings av ulovlige eller kritikkverdige forhold på arbeidsplassen etter modell fra Sverige

118. Fredsundervisning

Forebygging må begynne tidlig. Målrettet innsats overfor barn og unge er særlig viktig, og har bidratt til en nedgang i barne- og ungdomskriminaliteten senere år.

119. Fredskultur

Det er imidlertid aldri for sent, og holdningsarbeid overfor både ungdom og voksne er også viktig for å forebygge vold og ulike former for overgrep.

Venstres hovedformål med rettstaten er: å forebygge kriminalitet gjennom holdningsarbeid og målrettet innsats

120. Fredsskatt

121. Fredsdepartement

122. Sivile fredsstyrker

Der samordning av sivil og militær innsats i konfliktsituasjoner er nødvendig skal dette skje innenfor rammen av en ordnet politisk strategi med sivil ledelse og med klar avgrensing av roller mellom henholdsvis sivile og militære aktører og oppgaver.

Venstre vil:

- styrke sivilforsvaret som nødetat med bakgrunn i gjennomgangen av sivilforsvaret

123. Støtte til fredsbevegelsen

Frivillige organisasjoner spiller en avgjørende rolle i arbeidet med å fremme menneskerettigheter ved å avdekke og dokumentere brudd på menneskerettighetene.

Venstre vil:

- forenkle registreringsordninger og krav til frivillige organisasjoner og lag
- legge til rette for frivillig bredde og mangfold gjennom gode støtteordninger
- trappe opp momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner til 100 prosent, og vurdere en tilsvarende momskompensasjonsordning for

frivilligeide bygg som idrettsanlegg

124. Fred i utviklingspolitikken

Venstre tror på utvikling. Skole, helse og næringsutvikling er viktige virkemidler for å realisere menneskerettighetene, og kan bidra til å redusere krig og konflikter.

Venstres mål for globalt samarbeid er: å bidra til en samstemt politikk der alle politikkområder, ikke bare bistand, tar hensyn til langsiktig og bærekraftig utvikling i utviklingsland

Når militære aktører utfører humanitære oppgaver, sår tvil om hjelpeorganisasjonenes nøytralitet. Som følge av dette, opplever hjelpeorganisasjoner økt press i konfliktområder. Det kan få alvorlige følger for den humanitære innsatsen, og øke risikoen for de humanitære aktørene.

Venstre vil sikre en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom sivile og militære aktører i komplekse kriser, og sikre at humanitært arbeid utføres av sivile, humanitære aktører.

Norge har også en viktig rolle å spille innenfor global helse, fred og forsoning, humanitær bistand og tilgang til energi

Venstre vil:

- bidra til å forebygge konflikter ved langsiktig bistand i utsatte områder

125. Kvinner fred og sikkerhet

Vi mener at Norge skal bidra til at FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, seksualisert vold som våpen i krig og konflikt og kvinners deltakelse i freds- og forsoningsarbeid følges opp i større grad.

126. Ungdom fred og sikkerhet

Høyre

Kilde: Høyres program 2017-2021 og Prnsipprogram (vedtatt 2008)

Kvantitet:

Lengde program	Prinsipprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
81 sider/ 30 405 ord	16 sider/ 4 196 ord	7 sider 1 529 ord	1529/346,01 = 4,42 %

Indikatorer:

127. Fredsvisjon

Høyre mener Norge har ansvar for å bidra til å løse de store utfordringene knyttet til klima, terrorisme, fattigdom og nød. Det gjør vi gjennom å bidra til økonomisk utvikling, konfliktforebygging og fredsskapende arbeid.

Høyre legger avgjørende vekt på beslutninger tatt i FNs sikkerhetsråd, og vil at Norge gjennom andre internasjonale organisasjoner, som blant annet EU, OSSE og NATO, skal delta i arbeidet for å fremme demokrati og sikkerhet – om nødvendig også gjennom militære operasjoner.

Verden er mer ustabil enn på mange år. Nye trusler fra autoritære krefter, terrorangrep mot uskyldige og flere ustabile stater påvirker oss her hjemme. Ingen kan lenger tro at Norge er isolert fra det som skjer ute i verden. I en slik situasjon er det avgjørende at Norge har et sterkt forsvar, et politi som sikrer trygghet i hverdagen, og at vi fører en stabil og forutsigbar utenrikspolitikk.

Miljøutfordringer, krig, mennesker på flukt, fattigdom og manglende utvikling er problemer som i siste instans ikke kan løses av den enkelte nasjonalstat alene. Norge skal være en pådriver for internasjonale avtaler som gir friere handel og inkluderer flere land i den globale økonomien og den økonomiske veksten.

Hjelp til utvikling i andre deler av verden handler om vårt ansvar for å hjelpe våre medmennesker, men det er også i norsk interesse å sikre utvikling og menneskerettigheter, både av sikkerhetspolitiske hensyn og for å forebygge ustabilitet som igjen kan påvirke oss.

De universelle menneskerettighetene skal gjelde for alle, uansett kjønn, religion, etnisitet, nasjonalitet, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Norge skal være en pådriver i å fremme rettigheter knyttet til likestilling og likeverd.

Utviklingen krever at vi styrker innsatsen for å forsvare og fremme menneskerettighetene.

128. Krigsmotstand

Internasjonalt samarbeid, folk-til-folk-samarbeid, et regionalt perspektiv og ivaretagelse av urfolkets rettigheter er av særlig betydning for utviklingen av nordområdene. Internasjonale verneinitiativer må ikke få begrense mulighetene for en fortsatt bærekraftig utnyttelse av ressursene i nordområdene og Arktis.

Høyre vil:

- At nordområdene skal være en fredelig og stabil region. Det skal sikres gjennom internasjonalt samarbeid og gjennom sivil og militær tilstedeværelse og aktivitet.

129. Heve terskel for å krig

Norge trenger et forsvar som på en tilfredsstillende måte ivaretar det grunnleggende og tidløse ansvar for statens, befolkningens og samfunnets sikkerhet. Det enkelte menneske har plikt til å forsvare sitt land mot ytre trusler.

Høyre vil beholde allmenn verneplikt.

Høyre vil:

- Føre en utenrikspolitikk som forsvarer norske interesser, demokratiet og menneskerettighetene
- Beholde den allmenne verneplikten fordi den er en viktig del av samfunnskontrakten og et viktig bånd mellom Forsvaret og samfunnet.

130. Defensiv forsvarspolitikk

Høyres mål er å videreutvikle et moderne forsvar med tilstrekkelig kapasitet til å opprettholde sikkerheten i Norge og bidra i allierte operasjoner.

Høyre vil videreutvikle et forsvar som sikrer Norges interesser, vår suverenitet og handlingsfrihet, og som gjør oss i stand til å oppfylle våre forpliktelser i NATO og i våre nærområder.

Høyre mener Norges sikkerhetspolitiske interesser ivaretas best ved å bidra til avspenning, avskrekking, sikkerhet og stabilitet i norske nærområder, samt å bidra internasjonalt til å forhindre at terrorisme sprer seg. Samtidig vil Høyre styrke og fornye Forsvaret. Den sikkerhetspolitiske utviklingen stiller Norge overfor nye utfordringer, hjemme og ute.

Høyre vil:

- Sørge for at Norge opprettholder de forpliktelser som følger av NATO-samarbeidet, både ved å støtte opp om NATOs permanente tilstedeværelse i Norge og gjennom å ta ansvar for internasjonal sikkerhet og stabilitet som del av alliansen.

- Videreutvikle det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFECO) som et tillegg til samarbeidet med våre allierte i NATO.
- Styrke reaksjonsevnen, kampkraften og utholdenheten, legge til rette for allierte forsterkninger, styrke bilateralt og flernasjonalt samarbeid, øke den militære tilstedeværelsen og legge til rette for mer øving og trening.
- Bekjempe internasjonal terrorisme gjennom politiske og økonomiske virkemidler og gjennom deltagelse i internasjonalt samarbeid og i internasjonale operasjoner.
- Legge til rette for at Forsvarets avdelinger kan øke nivået på øving og trening og sikre kortere klartider.
- Videreutvikle det bilaterale forsvarssamarbeidet med USA, blant annet ved forhåndslagring av militært materiell i Norge.
- Styrke den operative kapasitet i cyberforsvar og etterretning i tråd med ny teknologi og krav til samordning.

131. Nedrustningspolitikk

Høyre vil:

- Arbeide for sterkere internasjonalt samarbeid mot spredning av atomvåpen og andre masseødeleggelsesvåpen og støtte utviklingen av nye humanitærrettslige instrumenter for å styrke eksisterende nedrustningsavtaler.
- Legge til rette for en verden fri for atomvåpen, i tråd med NATOs strategiske konsept.

132. Begrensning av militært forbruk

Erfaring viser at Forsvaret må opprettholdes uavhengig av det kortsiktige militære trusselbilde.

Høyre gjenreiser forsvarsevnen og vil bygge et forsvar med kampevne og økonomisk bærekraft for å verne landet og trygge innbyggerne.

Høyre vil prioritere forsvarsevnen og fortsette å styrke Forsvarets reaksjonsevne, kampkraft og utholdenhet. Det er viktig å sørge for tilstrekkelige økonomiske ressurser for øving og trening, drift og vedlikehold, investeringer og rekruttering av egnet og motivert personell. Forsvaret må ha en balanse mellom økonomi, oppgaver og struktur som er bærekraftig over tid.

Høyre vil:

- Fornye og styrke Forsvaret for å verne landet og trygge innbyggerne.
- Fortsette med en reell og betydelig økning av bevilgningene til Forsvaret. Høyre slutter opp om beslutningene fra NATOs toppmøte i Wales i 2014, som fastsetter en målsetting for medlemslandene om gradvis å øke forsvarsbudsjettene opp mot 2 prosent-målet i løpet av et tiår. I tråd med dette vil Høyre også fortsette å bruke minimum 20 prosent av forsvarsbudsjettet på investeringer i Forsvaret.
- Bygge en moderne og relevant landmakt hvor Hæren og Heimevernets oppgaver, struktur og kapasitet videreutvikles for å øke den operative evnen, samtidig som organisasjonens særtrekk ivaretas.
- Videreutvikle et konsept for bruk av reservister som sikrer Forsvaret relevant kompetanse og bidrar til nødvendig styrkeoppbygging ved behov.

133. Våpenindustri og våpenhandel

Det at vi har norsk forsvarsindustri, bidrar til å styrke forsvarsevnen gjennom en høy grad av forsyningssikkerhet og materiellberedskap. Nasjonale løsninger for utvikling, produksjon og vedlikehold av kritisk materiell er nødvendig for å ivareta vår sikkerhet.

Høyre vil:

- Bidra til å opprettholde og videreutvikle en internasjonalt konkurransedyktig norsk forsvarsindustri med gode gjenkjøpsavtaler.
- Samarbeide mer med andre nasjoner om anskaffelse av forsvarsmateriell der det gir operativ og økonomisk merverdi, og stille strenge krav til norsk våpeneksport.

134. Styrking av FN og folkeretten

Høyre mener en FN-ledet verdensorden er avgjørende for stabilitet, fred og en utvikling som ivaretar interessene til både små og store land, og der respekten for menneskerettigheter er grunnlaget.

Norge vil arbeide aktivt for å styrke internasjonal rettsorden og forpliktende internasjonalt samarbeid.

Høyre vil:

- Arbeide for universell oppslutning om den internasjonale straffedomstolen.

135. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

En viktig oppgave for en liberal rettsstat er å beskytte enkeltmennesker og minoriteter mot overgrep og vilkårlig behandling. Høyre vil derfor ha et sterkt personvern.

Høyre vil:

- Sikre strenge begrensninger på oppbevaring og bruk av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll og gjennomgå reglene for oppbevaring og bruk av slik informasjon.

136. Fredskultur

Ethvert rettssamfunn må bekjempe diskriminering uansett på hvilket grunnlag diskrimineringen skjer.

Høyre mener at staten ikke under noen omstendigheter kan frata et menneske livet, og sier derfor nei til dødsstraff.

Alle har et ansvar hvis de tror at et barn trenger hjelp eller er utsatt for vold eller manglende omsorg.

Høyre mener barnevernet bør jobbe forebyggende med familien der det er mulig, og at barnets beste skal tillegges avgjørende vekt i konfliktsituasjoner.

Høyre jobber for likeverd og like muligheter for alle, uavhengig av kjønn, bakgrunn, hvem man er tiltrukket av, eller hvilken kjønnsidentitet man har.

Høyre vil styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Tiltak mot radikaliserings og ekstremisme må prioriteres.

Høyre ønsker å legge til rette for den frivillige innsatsen gjennom en fleksibel og lokalt tilpasset integreringspolitikk.

Høyre vil:

- Ha et synlig og effektivt politi som bidrar til å forebygge, bekjempe og opplære kriminalitet, og som forhindrer terror og radikaliserings.
- Videreutvikle politirådene og styrke det lokale forebyggende arbeidet. Videreutvikle målrettede tiltak for lokalt arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.
- Forbedre bruken av konfliktråd, ungdomsstraff og oppfølgingsteam for

unge lovbrøtere i mindre alvorlige saker.

- Intensivere innsats mot vold i nære relasjoner gjennom krisesentrene og andre kompetansemiljøer.
- At norsk politi som hovedregel skal være ubevæpnet. Når trusselsituasjonen medfører et ekstra sterkt behov for å beskytte befolkningen og viktige samfunnsinstitusjoner, eller på steder og objekter som er særlig terrorutsatt, kan generell bevæpning av politiet tillates.
- Forsterke innsatsen mot mobbing og trakassering.
- Legge til rette for at idretten og frivillige organisasjoner kan bidra til å inkludere grupper som ellers faller utenfor.
- Bekjempe hatytringer og rasisme overfor minoriteter.

137. Fredsundervisning

138. Fredsskatt

139. Fredsdepartement

140. Sivile fredsstyrker

Høyre vil:

- Styrke samarbeidet mellom politi og forsvar.
- Videreutvikle totalforsvaret.
- Sikre samarbeid mellom beredskapsmyndigheter og humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner som ivaretar beredskaps- og redningsfunksjoner i samfunnet.

141. Støtte til fredsbevegelsen

Frivillige organisasjoner må i størst mulig grad få mulighet til å stå på egne bein med selvstendig finansiering og en offentlig støtte som gis uten bindinger.

Høyre vil:

- Mobilisere frivilligheten for å bidra til å forebygge og motvirke rekruttering til kriminelle miljøer og ekstreme grupperinger.

142. Fred i utviklingspolitikken

Høyre vil fremme demokrati og menneskerettigheter og sikre rettsstaten og ytringsfriheten gjennom vår utviklings- og utenrikspolitikk.

Høyre vil:

- Arbeide for å nå FNs bærekraftsmål og utarbeide en plan for hvordan Norge kan nå disse målene.
- Innrette en større andel av innsatsen mot sårbare stater for å hindre krig, konflikt og ustabilitet.
- Arbeide for et effektivt FN der menneskerettighetene gis prioritet på tvers av organisasjonen, og får en høyere andel av de samlede ressursene.
- At det skal stilles tydelige krav til mottagere av norsk bistand om vilje til å fremme menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsutvikling.

143. Kvinner fred og sikkerhet

- Arbeide for at Norge skal gå i front internasjonalt i kampen for kvinners rettigheter og likestilling.

144. Ungdom fred og sikkerhet

Fremskrittspartiet

Kilde: Stortingsvalgsprogram 2017-2021 og Prinsippprogram 2017-2021

Kvantitet:

Lengde program	Prinsippprogram	Fredsmoment	Andel fredstekst
90 sider/ 43 050 ord	13 sider/ 5 527 ord	7 sider/ 1 782 ord	1782/ 485,77 = 3,67 %

Indikatorer:

145. Fredsvisjon

Primært bør norsk deltakelse i fredsbevarende og fredsskapende operasjoner baseres på vedtak i FNs sikkerhetsråd. Humanitære hensyn kan imidlertid tilsi at Norge også bør delta i operasjoner ledet av NATO eller koalisjonsstyrker, selv om disse på grunn av vetoretten ikke er godkjent av FNs sikkerhetsråd.

Norsk utenrikspolitikkens fremste oppgave er å sikre norske interesser. Norske interesser sikres best gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid med sikte på internasjonal avspenning, varig fred, en friest mulig verdenshandel og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Internasjonal handel har bidratt til å løfte millioner av mennesker ut av fattigdom og er et grunnleggende virkemiddel for å sikre en stabil verden.

Fremskrittspartiets liberalistiske grunnsyn bygger på at alle mennesker har visse universelle friheter og rettigheter uavhengig av hvor i verden de bor, slik som ytringsfrihet, trosfrihet og beskyttelse av privat eiendomsrett. Dette betyr at vi vil arbeide for å spre kunnskap om menneskerettigheter og bekjempe vold og undertrykkelse, for eksempel kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, menneskehandel og seksuelt misbruk av barn.

Ved å legge til grunn økt innsats i nærområdene vil man også på sikt kunne fjerne mange av årsakene til migrasjon ut over flukt fra krig og forfølgelse. Økt innsats for utvikling og demokrati, blant annet gjennom mer frihandel, vil være med på å sikre stabile og demokratiske forhold.

En restriktiv innvandringspolitikk med aktiv integrering og tilpasning til norske samfunnsforhold vil forebygge motsetninger og konflikter.

146. Krigsmotstand

Det er viktig å bygge allianser med likesinnede land og støtte opp om demokratiske staters rett til å forsvare seg mot terrorisme og trusler fra naboland. Vi støtter det jødiske folks rett til et nasjonalt hjemland i Israel. Staten Israel anerkjennes som en suveren og demokratisk stat med rett til å beskytte sine innbyggere mot eksterne, eksistensielle trusler. FrP ser med bekymring på

økende antisemittisme og vil jobbe for økt samarbeid og samhandel med Israel. FrP mener at den Norske ambassaden i Israel skal ligge i landets hovedstad Jerusalem.

Verneplikten gjelder for alle norske statsborgere. Antallet som får mulighet til å avtjene førstegangstjenesten, bør økes. Verneplikten gir Forsvaret en forankring i hele folket, bidrar til forsvarsviljen, og tydeliggjør at forsvaret av landet er en grunnleggende og felles oppgave. Samarbeidet med organisasjoner som bidrar til forsvarsevne og vilje skal fortsette. Særlig bør samarbeidet med reserveoffiserer vektlegges.

147. Heve terskel for å krig

Norge bør i begrenset grad delta i internasjonale militære operasjoner. Erfaringer har vist at bruk av militærmakt ikke skaper forsoning, fred og stabilitet. En forutsetning for et norsk engasjement er at mandatet er utformet slik at styrken har mulighet til å løse oppdraget og at de er tidsbegrensede.

Videre må det skje innenfor definerte rammer, med klare mål og en tydelig exit-strategi. Kostnadene ved slike operasjoner skal bevilges særskilt.

Bidragene må være forutbestemt i omfang og oppdragets resultater må vurderes gjennom operasjonens forløp.

Alle oppdrag må være forankret i et tydelig FN-mandat.

148. Defensiv forsvarspolitik

Norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk skal sikre norske interesser. Forsvarets primære oppgave er derfor å forsvare eget territorium og NATOs medlemsland. Norge bør i begrenset grad delta i internasjonale militære operasjoner.

Sikkerhetspolitikken må ses i et bredt perspektiv hvor både potensielle konfliktscenarioer, alliansetilhørighet og politiske hensyn må legges til grunn.

Et sterkt og operativt forsvar i nordområdene er en nødvendighet for å hevde Norges suverenitet og eierskap til den rikdommen som finnes der. Vi vil derfor styrke alle forsvarsgrener i nord, samt stimulere til økt alliert trening og aktivitet.

Terror rammer tilfeldig og på tvers av landegrenser. Dette har bidratt til intensivert internasjonalt samarbeid. Det er viktig at Norge tar aktiv del i dette samarbeidet bilateralt, gjennom NATO og andre etablerte mekanismer for utveksling av informasjon. Cyber-forsvaret bør derfor styrkes utover det som ligger i den vedtatte langtidsplanen.

NATO er hjørnesteinen i Norges sikkerhets- og forsvarspolitik. Norge bør være et aktivt medlem og delta på felles trening og øvelser med styrker fra øvrige medlemsland. NATO har gradvis økt oppmerksomheten mot nordområdene. Det er i Norges interesse å videreutvikle og styrke denne tendensen. Militære øvelser bidrar til fellesskap og koordinering militære strategier og kapasiteter. Vi ønsker derfor økt treningsaktiviteter i Norge.

USA er Norges viktigste allierte. Det er derfor særlig viktig å videreføre og videreutvikle det strategiske partnerskapet med USA. Et viktig element i vårt partnerskap er fremskutt lagring av amerikansk militært utstyr og tilhørende avtaler. Det er også viktig å videreføre amerikansk trenings- og øvelsesvirksomhet i Norge, samt å ha et effektivt etterretningssamarbeid.

Utviklingen av forsvaret i våre naboland har også betydning for Norge. Til tross for at Sverige og Finland står utenfor NATO, deler de nordiske landene et felles sett med verdier, noe som gjør forsvarssamarbeid naturlig. Noe av samarbeidet gjøres innenfor rammen av NATOs Partnerskap for Fred (PFP), men det er også viktig å styrke det nordiske samarbeidet.

Hybrid krigføring er en konfliktform vi ser stadig mer av i våre nærområder. Etterretningstjenesten må derfor gis mandat og ressurser som gjør det mulig å motvirke og avsløre denne formen for krigføring.

Heimevernet er en viktig del av det norske forsvar, og bør inngå som en integrert del av forsvarsstrukturen. Samarbeid med politiet er også et viktig supplement til beredskapen.

Fremskrittspartiet vil:

- begrense norsk deltakelse i utenlandsoppdrag
- arbeide for at NATOs ambisjoner om å bruke 2 % av BNP oppfylles
- øke utholdenhet og kapasitet i Hæren
- fremme vårt eierskap i nordområdene
- øke militær tilstedeværelse og beredskap i Nordområdene blant annet for å hevde suverenitet
- sikre fortsatt norsk medlemskap og innflytelse i NATO gjennom aktiv deltakelse i politiske og militære fora
- sikre en fortsatt sterk allianse med USA som vår næreste allierte
- sikre at allierte fortsatt benytter Norge som øvingsland og oppmuntre våre viktigste allierte til forhåndslagring på norsk jord

149. Nedrustningspolitikk

150. Begrensning av militært forbruk

Forsvarets økonomi må styrkes. NATOs mål om å benytte 2 % av BNP på forsvar må nås så snart som mulig, og senest i 2024.

Forsvaret står overfor store materiellinvesteringer i form av nye kampfly, ubåter og overvåkingsfly. Det bør vurderes å fullfinansiere slike anskaffelser utenfor det ordinære forsvarsbudsjettet. Dette kan gjøres ved å opprette et «Forsvarets materiellanskaffelsesfond». Penger til et slikt fond vil bli trukket ut av Statens Pensjonsfond og avkastningen vil bli dedikert til nye anskaffelser i Forsvaret. Et slikt fond på eksempelvis 100 milliarder kroner vil potensielt frigjøre 2–3 milliarder kroner til Forsvarets operative drift.

Forsvaret må ha en betydelig tilstedeværelse i Nord-Norge og i nordområdene. Beredskap i nord krever moderne og avanserte våpensystemer som har avskrekkingseffekt. Øvelsesaktiviteten bør intensiveres.

Frp vil:

- at større investeringer må finansieres utenfor det ordinære forsvarsbudsjett
- opprette et materiellanskaffelses fond

151. Våpenindustri og våpenhandel

Norge har høyt teknologisk og avansert forsvarsindustri. Den bidrar til å styrke Forsvaret og norsk beredskap.

Forsvarsindustrien er en trygg leverandør og samspillet mellom industrien og Forsvaret bidrar til økt forståelse for materiellets teknologi og funksjonalitet.

Forsvarsindustrien og Forsvaret har gjensidig interesse av internasjonale kontakter. Forsvarets anskaffelser er en døråpner for forsvarsindustrielt samarbeid samtidig som forsvarsindustrien er en døråpner for tettere militære kontakter for Forsvaret på alle plan.

Forsvarsindustrien er også en betydelig bidragsyter innenfor norsk næringsliv generelt og bidrar til utvikling av ny teknologi og flerbruksteknologi innenfor en rekke felter. Samarbeid med Forsvarets Forskningsinstitutt styrker vekselvirkningen mellom Forsvarets operative evne og høyteknologi.

Frp vil:

- at staten skal opprettholde eierskapet over sentral norsk forsvarsindustri

152. Styrking av FN og folkeretten

FN bør konsentrere seg om krigsforebyggende og fredsskapende arbeid, humanitært arbeid og kriseinnsats samt beskyttelse av menneskerettigheter. Organisasjonen og dens underorganisasjoner har utviklet store byråkratier med enorme administrasjonskostnader. Fremskrittspartiet vil arbeide for at organisasjonen og dens underorganisasjoner må reorganiseres og effektiviseres og at omfanget av kostbare globale og regionale konferanser begrenses. I tillegg har diktatoriske stater stor innflytelse og hindrer tiltak for å stoppe krig og undertrykking. Norge bør ta initiativ til en grunnleggende debatt i FN om forholdet mellom FN, folkeretten og totalitære stater. Norge bør arbeide for at land som konsekvent undertrykker sine innbyggers grunnleggende rettigheter, ikke gis plass i komiteer og utvalg i FN som har som sin fremste oppgave å fremme slike rettigheter.

Fremskrittspartiet vil:

- at FN skal effektiviseres og prioritere fredsskapende operasjoner, humanitært arbeid og kriseinnsats samt hindre vedvarende grove brudd på grunnleggende menneskerettigheter

153. Økt åpenhet om fred og sikkerhet

Ved opprettelsen av et digitalt grenseforsvar skal personvern hensyn ivaretas og ha høy prioritet.

154. Fredsundervisning

Systematisk arbeid for et godt skolemiljø og forebygging av krenkende adferd er viktig. Det må slås hardt ned på krenkende adferd og alle typer mobbing, og det er viktig at elever og foresatte ikke føler seg maktesløse i slike situasjoner

Fremskrittspartiet vil:

- at mobberen må bytte skole når skolebytte er eneste utvei ved alvorlig mobbing
- styrke sanksjonsmulighetene i antimobbe-arbeidet
- gjøre det enklere å skifte ut skoleledelse og lærere som over tid ikke håndterer mobbesaker

155. Fredskultur

Alle mennesker er likeverdige, og Fremskrittspartiet vil ikke akseptere diskriminering.

Politiet må settes i stand til å kunne forebygge og følge opp lovbrudd.

Fremskrittspartiet ønsker å gi politiet lettere tilgang til våpen, og åpner for generell bevæpning av politiet i de politidistriktene som ser behov for dette.

Det er viktig at offentlige instanser som er i kontakt med barn, i større grad settes i stand til å avdekke når barn blir utsatt for vold, overgrep og annen form for omsorgssvikt. Vi vil derfor styrke kompetansen og samarbeidet mellom skole, barnehage, helsestasjoner, frivillige organisasjoner, barnevern, familievernet og politiet.

156. Fredsskatt

157. Fredsdepartement

158. Sivile fredsstyrker

Sivilforsvaret må videreutvikles som støttetjeneste til hjelp under uønskede hendelser.

Katastrofer, terror, væpnede konflikter og krig vil potensielt ramme sivilbefolkningen sterkt. Det er derfor viktig med et tilstrekkelig utbygget sivilforsvar.

Forsvaret skal støtte det sivile samfunnet i krisesituasjoner og være øvet for dette formålet som en del av totalforsvaret. Videre vil en ordning hvor både Forsvaret og sivile aktører utfører redningstjenesten føre til styrket kvalitet

159. Støtte til fredsbevegelsen

De frivillige organisasjonene gjør mye bra. Vi ønsker å legge til rette for å øke skattefradraget for gaver til frivillige, samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner. Samtidig er det slik at administrasjonskostnadene utgjør en uforholdsmessig stor del av de samlede utgiftene. Det vil være naturlig å stille krav til de frivillige organisasjonenes egenandel.

De aller fleste innbyggere er medlem i et eller flere frivillige lag eller organisasjoner. Sektoren må få mulighet til å vokse og gro, uavhengig av politisk styring.

Frivilligheten skal ikke brukes av det offentlige som et instrument, men må få velge sine oppgaver, organisasjon og arbeidsform selv.

Dette frivillige lagarbeidet er den viktigste målbæreren av denne delen av vår kulturarv.

Fremskrittspartiet vil:

- stimulere til fortsatt frivillig innsats
- styrke frivillige lag og foreningers rammevilkår, herunder utvidelse av momskompensasjonsordningen og økt skattefradrag.
- legge bedre til rette for at funksjonshemmede får anledning til å delta i kultur og idrettsaktiviteter.
- sikre at merverdiavgift på frivillig arbeid refunderes eller kompenseres.

160. Fred i utviklingspolitikken

Norge skal selvsagt yte nød- og katastrofehjelp gjennom nasjonale og internasjonale organisasjoner, men ordinær statlig bistand må reduseres.

Norge skal yte humanitær nødhjelp til land og områder som er utsatt for akutte kriser som for eksempel naturkatastrofer, krig, terror og sultkatastrofer.

Frp vil:

- at Norge viser sin støtte til demokratiske stater som er utsatt for internasjonal terrorisme eller trusler fra andre land

161. Kvinner fred og sikkerhet

162. Ungdom fred og sikkerhet